

KRAJ GRAĐANSKOG NOVINARSTVA U KOPRIVNICI: PODRAVSKE NOVINE 1945. – 1946.

THE END OF CIVIL JOURNALISM IN KOPRIVNICA: PODRAVSKE NOVINE (PODRAVINA NEWSPAPER) 1945 – 1946

Željko KRUŠELJ

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Trg dr. Žarka Dolinara 1

HR – 48000 Koprivnica

zkruselj@unin.hr

Primljeno / Received: 1. 10. 2020.

Prihvaćeno / Accepted: 1. 12. 2020.

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC:

070(497.525.1Koprivnica)“1945/1946”(091)

94(497.525.1Koprivnica)“194”

SAŽETAK

U Koprivnici je u rujnu 1945. obnovljeno izlaženje međuratnog tjednika Podravske novine. Nakladnik lista bila je gradska Narodna fronta, a projekt su vodili predsjednik gradskog Narodnog odbora Ivan Paprila i tiskar Valko Loborec, članovi KPH, dok je glavninu tekstova pisao dotad jedini koprivnički profesionalni novinar Dušan Ožegović. Oni su imali važnu ulogu i u predratnim Podravskim novinama, pa su vlastima predstavljali garanciju da će list zadovoljiti čitalačku publiku, ali i da će vjerno slijediti liniju Partije i njenog političkog partnera HRSS-a. Glavni je zadatak lista bila politička priprema građana na predstojeće parlamentarne i lokalne izbore, ali i prozivanje, po potrebi i prokazivanje, švercera, špekulanata i ostalih stvarnih i potencijalnih »narodnih neprijatelja«. Unatoč visoke ideologiziranosti na rigidnoj partijskog liniji, list je zahvaljujući Ožegovićevom zanatskom umijeću, vezanom za standarde građanskog novinarstva, i iznimno vrijedan izvor informacija o tegobnom življenju u poslijeratnoj Koprivnici, kad su nedostajali i osnovni prehrambeni proizvodi, odjeća i ogrijev. Unatoč vrlo uvjerljive pobjede na izborima, vlasti nisu bile zadovoljne osvojenim postotkom glasova, što je bio i uvod u ukidanje lista u veljači 1946., a kao formalni je razlog navedena nestašica novinskog papira.

Ključne riječi: Podravske novine, Koprivnica, građansko novinarstvo, KPH, HRSS, ideologizacija

Keywords: Podravske novine, Koprivnica, civic journalism, KPH, HRSS, ideologisation

1. UVOD: BOGATA TRADICIJA KOPRIVNIČKOG GRAĐANSKOG NOVINARSTVA

Prve se tiskovine u Koprivnici pojavljuju još krajem 19. stoljeća, da bi u međuratnom razdoblju u podravskom središtu uslijedio pravi procvat novinarstva. Iako je uže gradsko područje tada imalo samo oko osam tisuća stanovnika, pojavilo se desetak zapaženih tiskovina, bez čije analize gotovo da i nije moguće shvatiti tadašnja politička, gospodarska, socijalna i ostala društvena zbivanja, ali ni razne kulturološke i dokoličarske trendove.¹ Među najznačajnijim su tiskovinama, u pravilu i snažno politički obilježenima, tada bili *Demokrat* i njegov nastavljač *Podravski glasnik*, glasila mjesne organizacije Saveza hrvatskih obrtnika, *Koprivničke novine*, »tjednik za javni život, privredu, pouku i zabavu«²,

¹ Božica Anić, *Koprivničke novine u zavičajnoj zbirci Muzeja grada Koprivnice (II.)*, str. 273-280., Podravski zbornik 2011., Koprivnica.

² Isto, str. 274.

Koprivnički Hrvat, »list za gospodarske, socijalne i političke stvari«³, *Hrvatsko kolo*, »tjednik za prosvjetu, privredu i javni život«⁴, i *Podravske novine*, »informativni tjednik za Koprivnicu i njenu okolicu«⁵.

Upravo je potonja tiskovina, pokrenuta 1930. od strane Kluba akademičara kao okupljališta lijevih, liberalnih i projugoslavenskih usmjerenih koprivničkih studenata i intelektualaca, u 11 godina svoga izlaženja snažno obilježila to turbulentno razdoblje. Riječ je o šestosiječanjskoj diktaturi kralja Aleksandra Karađorđevića, kao i postupnom vraćanju demokratskog poretka, formiranju Banovine Hrvatske i, naposljetku, slomu monarhističke Jugoslavije. Razlog je tome bio što su *Podravske novine*, kako i njihov podnaslov sugerira, isprva pokušavale biti ponajprije informativne, samim tim i iznad dnevno-političkih podjela i sukobljavanja. To dugoročnije nije bilo moguće, jer je pritisak monarhističkih vlasti, praćen visokim stupnjem policijske i pravosudne represije, bio prejak. List je iz tjedna u tjedan u sve većoj mjeri postajao glasilo lokalnih unitarističkih krugova. Nad njim je izravni upliv imao od beogradskog režima oktroirani gradonačelnik Vlado Malančec, iako je formalni odgovorni urednik lista postao tek 1935. godine, kada više nije obavljao tu dužnost.

No, u tom trusnom razdoblju nakon atentata u Marseillesu na kralja Aleksandra mijenjala se politička situacija pa kontrola nad *Podravske novine* ubrzo prelazi u ruke obnovljenog HSS-a. O tome svjedoči i podatak da već 1936. odgovorni urednik postaje tiskar Valko Loborec, koji je bio sklon toj najutjecajnijoj hrvatskoj oporbenoj stranci, točnije njenom lijevom krilu. List je u njegovoj tiskari cijelo to razdoblje i tiskan. Činjenica je da *Podravske novine* u drugoj polovici 1930-ih godina i u širim nacionalnim okvirima postaju važno HSS-ovsko glasilo. Razumljivo je, stoga, da se list okreće protiv beogradskog režima i stranaka koje su ga u Hrvatskoj predstavljale, ali je sve češće dolazio u političku konfrontaciju i s radikalnim hrvatskim nacionalistima, među kojima je bio i dio kasnijih ustaških dužnosnika i aktivista.

Posljedica je bila logična za način djelovanja svih totalitarnih režima: *Podravske novine* su odmah nakon proglašenja ustaške NDH zabranjene, a dio njihovih urednika i suradnika je i proganjan. U posljednjem broju od 19. travnja 1941. negativan stav režima poglavnika Ante Pavelića prema HSS-ovskom tjedniku nije ublažio ni tekst dobrodošlice koprivničkom ustaškom povratniku Martinu Nemecu, čiji je autor bio njegov dugogodišnji novinar i tadašnji glavni urednik Dušan Ožegović, inače i jedini međuratni koprivnički profesionalni novinar.⁶

Lokalne ustaške vlasti u svibnju 1941. obnovile su 1932. prisilno ugašeni pravaški list *Koprivnički Hrvat*, koji je prestao izlaziti dvije godine kasnije. U rujnu 1944. pokrenule su i *Podravsku stražu*.⁷ Nije ni potrebno naglašavati da je list pola godine kasnije, 21. travnja 1945., nestao zajedno sa svojim pokretačima.⁸

2. POLITIČKE I DRUŠTVENE PRILIKE U PODRAVINI NAKON KOMUNISTIČKOG PREUZIMANJA VLASTI

Partizanske su jedinice oslobodile Podravinu početkom svibnja 1945., samo sedam mjeseci nakon njihovog velikog, ali i neuspješnog, napada na Koprivnicu. Bila je to jedna od najkrvavijih ratnih bitaka na hrvatskim prostorima u Drugom svjetskom ratu.⁹ Grad je na razne načine osjećao posljedice te razor-

³ Isto.

⁴ Isto, str. 275

⁵ Isto, str. 276.

⁶ Vidi šire u Željko Krušelj, *U žrvnju državnog terora i ustaškog terorizma: Politička zbivanja u koprivničkoj Podravini od objave šestosiječanjske diktature do sloma Kraljevine Jugoslavije*, str. 366, Hrvatski zemljopis – Naklada dr. Feletar, Samobor, 2001.

⁷ Anić (2011), str. 276.

⁸ Isto.

⁹ Vidi šire o partizanskom napadu na Koprivnicu u listopadu 1944. u Zvonimir Despot: *Vrijeme zločina: Novi pri-lozi za povijest koprivničke Podravine 1941. - 1948.*, str. 166-176, Hrvatski institut za povijest i Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb-Slavonski Brod, 2007. i u Vladimir

ne bitke s nekoliko stotina poginulih i oko tisuću ranjenih na obje strane, ali osjetno više na onoj partizanskoj. Treba uzeti u obzir da je Koprivnica bila u partizanskim rukama od 7. studenoga 1943. pa do 9. veljače 1944., što je u historiografskoj literaturi dobilo ime »Podravska republika«. Posljedica su bili brojni ustaški zločini nad partizanskim simpatizerima i civilnim stanovništvom grada i okolice. Nasilje je među podijeljenim Koprivničancima stalno rađalo novo nasilje i još veću razinu ideološke netrpeljivosti.

Sve je to bio povod i za cijeli niz osvetničkih represivnih mjera nakon konačnog partizanskog oslobođenja grada u posljednjim ratnim danima. Razumljivo je, stoga, da je političko, gospodarsko i socijalno stanje u Koprivnici u proljeće 1945. bilo iznimno teško. Nepovjerenje, sumnjičenja, međusobne optužbe i nestašica osnovnih namirnica, kao i najrazličitije građevinske i tehničke robe te odjeće i obuće bili su tužna svakodnevica s kojima se na svakom koraku suočavala nova vlast. Kvalitativnih pomaka zbog uništenog gospodarstva u čitavoj Hrvatskoj, kao i obnovljenoj jugoslavenskoj državi, ni u narednim mjesecima nije moglo biti.

Dio nezadovoljnih građana, ali ne samo onih koji su bili proustaški usmjereni, još je mjesecima vjerovao da je režim koji se uspostavljao samo privremen, nadajući se pritiscima, možda i intervenciji sve otvorenije protokomunistički usmjerenih zapadnih saveznika. U okolici su se još skrivale pojedine ustaške i »križarske« skupine, stvarajući napadima na aktiviste Narodne fronte dodatnu nervozu i nesigurnost. Vlastima je ozbiljne probleme stvaralo i saznanje da je i nadalje u bijegu Martin Nemeč, čije je ime još u međuratnom razdoblju postalo sinonim za ustaški pokret u Koprivnici, a zbog tragičnih zbivanja u ustaškom logora Danica dobilo je i zločinačke konotacije. Otkrivanje pojedinih kontakata s Nemečom i njegovim najbližim suradnicima, kako će se naknadno pokazati, utjecalo je na ukupno političko stanje i stupanj represije prema oporbno usmjerenom građanstvu.

Iz historiografske je literature poznato da Koprivnica s okolicom, unatoč dominantnom antifašističkom raspoloženju, u međuratnom i ratnom razdoblju nije bila snažnije komunističko uporište. U njoj je, ponajprije među studentima i prosvjetarima, djelovalo tek nekoliko poznatih komunističkih dužnosnika i aktivista, od kojih je najpoznatiji bio predratni profesor Ivo Marinković¹⁰, kasnije član Politburoa CK KPH. Po njemu je, budući da je 1946. proglašen i narodnim herojem, u poslijeratnom razdoblju nazvana i koprivnička gimnazija.

Koprivnički je kotar, međutim, već u drugoj polovici 1930-ih godina bio u hrvatskim okvirima poznat po lijevom krilu HSS-a, zasigurno i njegovo najsnažnije uporište. Razlog je tome ponajprije ležao u djelovanju najpoznatijeg i politički vrlo angažiranog seljačkog književnika Mihovila Pavleka Miškine. Njegovo se ime iz rodnog Đelekovca preko oporbenih izbornih lista proširilo diljem tadašnje države, postajući čak i u Srbiji, gdje je također sudjelovao na političkim mitinzima, simbol seljačke borbe za socijalna prava. Znajući da je Miškina tijekom rata postao i komunistički simbol borbe za »seljačke pravice«, tako da je po njemu nazvana i u sjeverozapadnoj Hrvatskoj važna partizanska brigada, pomalo je začudna spoznaja da je upravo Miškina bio najzaslužniji što Podravci nisu masovnije ulazili u komunistički pokret. Riječ je o njegovoj poznatoj brošuri »Zašto hrvatski seljak nije komunist«¹¹, koja se protivila staljinističkom modelu oduzimanje posjeda i prisilne kolektivizacije u Sovjetskom Savezu.

Borba za seljačka prava u ruralnoj Podravini stvorila je svojevrsni raskol između podravskih HSS-ovaca i zagrebačke središnjice, jer je stranački lider dr. Vladko Maček zagovarao konzervativni pristup, u kojem su nacionalni interesi bili ispred socijalnih.

Šadek: *Podravina u Drugom svjetskom ratu i poraću (1941. – 1948.)*, str. 288-292, Meridijani, Koprivnica, 2017.

¹⁰ Indikativno je da se u njegovoj biografiji na hrvatskoj Wikipediji, koja je unatoč svojoj nepouzdanosti najčešće izvorište podataka za današnje čitatelje, Marinkovićevo službovanje u koprivničkoj gimnaziji ne navodi kao važnija epizoda u njegovom političkom djelovanju. Vidi https://hr.wikipedia.org/wiki/Ivan_Marinkovi%C4%87, pristupljeno 12. svibnja 2020.

¹¹ Brošuru je 1938. izdao Hrvatski tiskarski zavod u Zagrebu i HSS ju je distribuirao diljem zemlje. Zasigurno nije slučajno da se o njoj nije govorilo u komunističkoj Hrvatskoj, a da je njeno drugo izdanje objavio tek 1992. ogranak Matice hrvatske u Koprivnici.

Bio je to jedan od važnijih razloga zašto se podravski HSS nakon proglašenja ustaške države suprotstavio Mačekovoj politici čekanja i približio komunistima. Situacija se u tom smislu dodatno radikalizirala nakon što je ustaško vodstvo Miškina sredinom 1942. likvidiralo u logoru Jasenovac. Kad su partizani 7. studenoga 1943. privremeno oslobodili Koprivnicu, s njime su se uoči povratka ustaša povuklo i cijelo HSS-ovo podravsko lijevo krilo, predvođeno Miškinim sumještanim Franjom Gažijem i poznatim koprivničkim stranačkim aktivistima Tomom Čikovićem i Stjepanom Prvčićem. Ubrzo su HSS-ovi članovi i simpatizeri činili glavninu partizanskih jedinica koje su 1944. objedinjene u Deseti korpus. U međuvremenu se Gažijevo krilo i formalno odvojilo od Mačeka i na oslobođenom teritoriju oformilo frakcionašku Hrvatsku republikansku seljačku stranku (HRSS)¹², koja je u pojedinim dijelovima zemlje, posebno u Podravini, nakon sloma NDH naizgled bila i dominantni politički faktor. Kad je riječ o oslobođenoj Koprivnici u drugoj polovici 1945., detaljno je pisano o svim njihovim političkim skupovima i inicijativama. Promidžbenim je aktivnostima svjesno stvaran dojam da u Podravini zapravo i nema neke druge relevantne političke snage.

Sve je to bila velika i svjesna politička obmana. Vodstvo HRSS-a se još tijekom rata pomirilo s činjenicom da je tek korisni suradnik KPH, i to bez naglašavanja nekog svog specifičnog programa. Sve je važnije političke odluke donosila, dakle, Partija, a Gažijeva ju je stranka samo provodila na terenu. Sitniji su ustupci komunističkog vodstva toj stranci, kako će to pokazati i koprivnički primjer, odnosili samo na naizgled nešto blaži stav prema seljaštvu i obrtništvu, kao i na poštivanje crkvenih institucija i blagdana, makar je i to imalo vrlo ograničeno trajanje. Dio članova vodstva HRSS-a paralelno je bila i u članstvu KPH, o čemu se nije javno govorilo, tako da su podaci o tome pronađeni u arhivima tek desetljećima kasnije.¹³ Zato su Gaži, Čiković, Prvčić i još nekoliko HRSS-ovih dužnosnika obavljali i važne dužnosti u Vladi i Saboru NR Hrvatske, dok su protivnici te politike, optuženi da su ostali sljedbenici »izdajnika« Vladka Mačeka, bili izbačeni iz stranke, a neki i uhićivani i osuđivani.

Organizacijska forma u kojoj se odvijala ta kolaboracija, što je za stvaranje dojma u javnosti bilo iznimno važno, bila je tijekom rata stvorena Jedinствена narodnooslobodilačka fronta. Ona je 1945. preimenovana u Narodni front Jugoslavije, popularnije Narodna fronta (NF), koja je djelovala u svim gradovima i kotarima. U Koprivnici i njenom kotaru posebno je to bilo izraženo, tako da se pojam KPH ili Partija u tiskovinama ili na radijskim postajama uopće nije upotrebljavao. Neupućenima se iz tih medija moglo činiti da u Podravini, ali i u drugim dijelovima Hrvatske, KPH zapravo i ne djeluje, a da sve društvene i političke aktivnosti organizira i vodi isključivo već spomenuta Narodna fronta, koja je preko sindikata, Narodne omladine, Antifašističke fronte žena i sličnih organizacija na cijelom jugoslavenskom prostoru imala višemilijunsko članstvo.¹⁴ Upravo je ta masovna organizacija, u kojoj odluke ipak nisu donosili oni koju su je formalno vodili, poslijeratnu Hrvatsku i Jugoslaviju uvela u jednostranačje, a ono je glavno obilježje svakog političkog totalitarizma.

O kakvoj se tu komunističkoj strategiji kamufliranja pravih političkih ciljeva radilo, ponajbolje je objasnio povjesničar Dušan Bilandžić: »KPJ je produžila svoju tradiciju tajnosti i konspirativnosti 'naslijeđenu' iz ilegalnog i ratnog razdoblja. To se očitovalo u nizu praktičnih oblika djelovanja. Javnost nije znala tko su članovi KP u njihovim sredinama. Javnost nije znala gdje postoje partijske organizacije, tko su njihovi članovi i prvaci. Sam Tito je izbjegavao odgovoriti na pitanje je li on vođa KPJ. Sastanci koji su se u to doba održavali najmanje jedanput tjedno, po pravilu su se održavali noću u tajnosti. Sastanci partijskih rukovodstava, od lokalnih do središnjih, ni jednom nisu obznanjivani sve do V. kongresa 1948. godine. U istom su stilu bili pisani i (partijski) dokumenti. Ni riječi o ključnim terminima kao što su socijalizam, komunizam i slično. Termini su: narodna demokracija, narodna vlast,

¹² Vidi šire u Zdenko Radelić, *Hrvatska seljačka stranka 1941.-1950.*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1996. i kod istog autora *Hrvatska u Jugoslaviji 1941. - 1945.*, Hrvatski institut za povijest i Školska knjiga, Zagreb, 2006.

¹³ Isto. Radelić donosi i popise onih koji su paralelno bili u obje stranke.

¹⁴ Katarina Spehnhjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1045.-1052.*, Hrvatski institut za povijest i Dom i svijet, Zagreb, 2002. Autorica navodi da je upravo Narodna fronta bila idealan okvir za namjeru Partije »k totalnoj dominaciji društvom«.

itd. Gotovo sve odluke donose i objavljuju vlada, narodni odbori, skupštine, Narodna fronta, sindikati – a to su zapravo odluke Partije koja je svuda, ali je u javnosti nigdje nema. Tako se stvarao privid političkog života. KP je bila iza kulisa, a u javnosti su samo masovne društvene organizacije, pa po formi ispada da su njihovi čelnici izabrani od naroda.«¹⁵

Sustavno ograničavanje sloboda mišljenja i djelovanja nije značilo da i u Podravini nije bilo pokušaja oživljavanja međuratnog građanskog nasljeđa, pogotovo onog vezanog uz tiskovine. Upravo je spomenuta komunistička politička mimikrija koja je služila HRSS-ovim imenom bila od presudne važnosti da bi se shvatilo kako je i zašto došlo do obnavljanja *Podravske novine*, lista koji je u međuratnom razdoblju, unatoč stalnog političkog vrludanja u cilju vlastitog opstanka, bio odraz tipičnog građanskog shvaćanja društvenih vrijednosti.

3. PONOVO POKRETANJE MEĐURATNIH PODRAVSKIH NOVINA

Komunističke vlasti u obnovljenoj jugoslavenskoj državi nisu oživljavale građanske tiskovine koje je 1941. ukidala NDH, dok su urednici i novinari u ustaškim glasilima uz njihovo gašenje nerijetko bili uhićivani i osuđivani. Komunistima građanski listovi nisu bili poželjni, jer su podrazumijevali makar i djelomični odmak od vlasti, kao i komercijalno bavljenje mnogim zanimljivim temama. Njima su bile potrebne tiskovine koje su bile ideologizirane na komunističkoj liniji i nad kojima su imali potpunu koncepcijsku i kadrovsku kontrolu. Najčitaniji međuratni listovi, poput *Jutarnjeg lista*, *Novosti*, *Obzora* ili *Večeri* nisu mogli zadovoljiti takav kriterij, tako da je predratno ilegalno partijsko glasilo *Vjesnik* postaje središnji hrvatski list, a uz njega se na regionalnim razinama pokreću tijekom rata na oslobođenim teritorijima pokrenute tiskovine, poput *Slobodne Dalmacije*, *Glasa Slavonije* ili *Glasa Istre*, a na lokalnim razinama brojne nove koje su bile bezrezervno u službi KPH.¹⁶

U takvoj se situaciji, gdje su politička odstupanja bila vrlo rijetka, u Koprivnici 22. rujna 1945. ipak nastavlja izdavanje međuratnih *Podravske novine*. Već je i ta spoznaja dovoljno govorila da Podravina nije bila tipičan politički slučaj u komunističkoj Hrvatskoj, već sredina u kojoj je vlast morala služiti HRSS-ovskom retorikom, uz stalno pozivanje na »izvornu seljačku ideologiju« Antuna i Stjepana Radića. Gotovo je svaka odluka novih vlasti bila tumačena njihovom izvornom seljačkom ideologijom, bez da je ijednom riječju spominjan komunizam i vladajuća KPH/KPJ. Kako taj model vladavine plastično objašnjavao povjesničar Bilandžić, postojala je samo fluidna Narodna fronta u raznim izvedenicama, a redovno je praćeno isključivo djelovanje HRSS-a. Jednom riječju, medijska je slika Koprivnice i njenog kotara, neovisno o korektnom izvještavanju s terena, bila u potpunoj suprotnosti s političkom stvarnošću. Nesporno je da su lokalni komunisti bili svjesni svih svojih kadrovskih slabosti, ali i velikog ugleda koji su uživali suborci i sljedbenici karizmatične ustaške žrtve Mihovila Pavleka Miškine. Dovoljno im je bilo kontrolirati Gažija i ostale HRSS-ove dužnosnike, koji su sve poteze komunističkog vodstva, uključujući i one najnepopularnije, stavljali u kontekst radićevske ideologije i socijalne pravde.

Pragmatičnim je komunističkim čelnicima u oživljavanju *Podravske novine* promaknuo tek jedan detalj: unatoč nametanja vladajuće ideologije, svaki informativni list koji se drži temeljnih novinarskih pravila o događanjima na terenu time pozornijem čitatelju razotkriva i društvenu realnost, a ona je u drugoj polovici 1945. bila vrlo sumorna. Vlast su zanimali samo aktualni promidžbeni interesi. Zato je analiza *Podravske novine*, iako su izlazile do veljače 1946., iznimno važan povijesni izvor za razumijevanje iznimno teške poslijeratne situacije u komunističkoj Hrvatskoj. Teme kojima se bavio taj list, čak i navođenje onoga što je donosio na svom oglasnom i marketinškom prostoru, često govore više od arhivskih dokumenata, jer potonji iznose samo službenu stranu pojedinog problema. Upravo je zato vrlo čudno što se poslijeratnim Podravske novine dosad nitko nije bavio, a u pojedinim je publikacijama te znanstvenim i stručnim radovima čak izostavljeno ili relativizirano i njihovo postojanje. Time je i slika Koprivnice i Podravine u razdoblju 1945.-1946. bila (ne)svjesno iskrivljena.

¹⁵ Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, str. 215-216, Golden marketing, Zagreb, 1999.

¹⁶ Šire o tom obračunu s građanskim novinarstvom vidi u Božidar Novak, *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*, 423-472, Golden marketing, Zagreb, 2005.

3.1. Suradnja komunističkog idealiste, iskusnog novinara i ambicioznog tiskara

Odmah nakon oslobođenja grada i okončanja ratnih zbivanja ispostavilo se da je novoj vlasti potrebno glasilo koje bi prenosilo stavove i interese vlasti, tim više što je građanstvo još od međuratnog razdoblja bilo naviknuto na izlaženje nekoliko kvalitetnih tiskovina. Nisu sačuvani arhivski zapisi o tome kako je prevlada ideja da se obnove *Podravske novine*, ali je ona u okolnostima nedostatka novinarskih kadrova i materijalnih resursa bila logična. U Koprivnici su u drugoj polovici 1945. na raspolaganju za takav medijski projekt samo nekoliko osoba koje su po novinarskim afinitetima i političkim kriterijima, a potonji su bili i najvažniji, u njemu mogle biti angažirane. Riječ je ponajprije bila o Ivanu Papriki-Janku¹⁷, predsjedniku gradskog Narodnog odbora¹⁸, Valku Loborcu¹⁹, dugogodišnjem tiskaru i nakladniku, te Dušanu Ožegoviću²⁰, jedinom međuratnom profesionalnom koprivničkom novinaru. Sva ostala

¹⁷ Ivan Paprika-Janko (1913. – 1990.) bio je u 1930-ih godina student prava i vrlo aktivni član koprivničkog Kluba akademičara, koje je i pokrenuo *Podravske novine*. Iako je bio komunističkih nazora, kasnije i član KPH, Paprika je krajem 1930-ih godina bio među stalnim suradnicima lista, kraće vrijeme 1940. i glavni urednik, a intenzivno se družio i s pripadnicima lijevog krila HSS-a. Tijekom rata odlazi u partizane, a nakon povratka baš zbog bliskosti s vodstvom HRSS-a izabran je za predsjednika gradskog Narodnog odbora. Politička mu je karijera zbog razloga o kojima će biti riječi u ovome tekstu kratko trajala pa je ubrzo postao gimnazijski profesor, prevoditelj, publicist i urednik u nekim zagrebačkim redakcijama. Pisao je i za *Podravki zbornik*, mahom o koprivničkom području u međuratnom i ratnom razdoblju.

¹⁸ To bi tijelo kao oblik izvršne vlasti bilo usporedivo s današnjim poglavarstvima ili uredima gradonačelnika.

¹⁹ Valko Loborec (1899. - 1992.) počeo je kao šegrt znamenitog koprivničkog tiskara i nakladnika Vinka Vošićkog. Bio je komunistički usmjeren, a i vrlo blizak lijevom krilu HSS-a. Nakon što je s bratom otvorio vlastitu tiskaru, 1930. preuzeo je tiskanje novopokrenutih *Podravske novine*. Od 1936. pa do 1940. bio je i njihov nakladnik, a 1940. neko vrijeme čak i glavni urednik. U studenome 1943. vlastitu je tiskaru prebacio na slobodni teritorij na Papuku, gdje je djelovao do kraja rata. Kratko je bio direktor u Seljačkoj tiskari u Zagrebu, ali se već u drugoj polovici 1945. vratio u Koprivnicu. Tu je opet otvorio svoju tiskaru, koja je radila do procesa nacionalizacije malih tvrtki. Njegova detaljna biografija nije napisana pa je možemo rekonstruirati iz njegovih memoarskih zapisa, pregleda tiskovina, vrlo skromne arhivske građe i fragmentarnih zapisa suvremenika, ponajprije onoga što je objavila njegova kćer, književnica Božena Loborec.

²⁰ Dušan Ožegović (1891. – 1960.?) jedan je od najzanimljivijih i najkontroverznijih Koprivničanaca u prvoj polovici 20. stoljeća. Potjecao je iz stare plemićke obitelji Ožegović, usko povezane i s nekim židovskim obiteljima. Njegov otac Martin bio je i među važnijim koprivničkim gradonačelnicima, zaslužan za otvaranje gradske bolnice i nekoliko novčarskih institucija, a tu dužnost obavljao do 1871. i 1973.-1876., da bi u naredne je tri godine bio i podžupan Križevačke županije. Kako mu je majka bila pravoslavka, obitelj je obilježilo to što je Dušan bio katoličke a njegov brat Miša pravoslavne vjere, jer mu je to kasnije, ovisno o razvoju situacije, otvaralo razne političke prilike i stvaralo probleme, ali bez toga se ne mogu objasniti neke njegove novinarske epizode. Imao je vrlo široko obrazovanje, makar je zbog konfliktnog karaktera i sklonosti boemskom životu izbačen iz gospićke gimnazije i interniran natrag u Koprivnicu. Između ostalog, u pojedinim se životnim razdobljima uzdržavao kao kavanski pijanist i učitelj klavira, a ostavila ga je i supruga s dvoje djece. Unatoč obiteljskom nasljeđu, Ožegović je u mladosti zastupao komunističke ideje i na listi KPJ je 1920. postao i gradski zastupnik. Novinarskom se bavio od sredine 1920-ih godina, i to u nizu gradskih tiskovina različitih političkih opredjeljenja. Neko je vrijeme bio i dopisnik zagrebačkog *Jutarnjeg lista*. Ostao je zapamćen i po tome što gotovo da nije bilo javne osobe s kojom nije bio u polemici i sukobu, nerijetko i u sudskom sporu. Počeo je kao urednik u pravaškog tjedniku *Koprivnički Hrvat*, ali je nakon proglašenja šestosiječanjske diktature i ukidanja tog lista prešao u *Podravske novine*, koja su u tom razdoblju bile unitaristički usmjerene. U dokumentima i člancima u *Podravske novine* nalazimo ga i kao jednog od utemeljitelja lokalne četničke organizacije. Nakon političkih promjena, 1936. se okreće HSS-u i u listu detaljno prati njihovu aktivnost. Tih je godina zapaženo i njegovo zalaganje za koprivničke Židove, koji su u sve većoj mjeri bili na udaru proustaških aktivista. Kad je stvorena NDH, pokušao je spasiti list dodvoravanjem ustaškim emigrantima-povratnicima. No, list je odmah ukinut, a Ožegović je kraće vrijeme bio zatočen i u logoru Danica. Zahvaljujući svojim poznanstvima s pojedinim ustaškim dužnosnicima sačuvao je glavu, suočavajući se sa svakodnevnim šikaniranjima, pa je 1944. s Loborčevom tiskarom krenuo na Papuk. Načeta zdravlja, tu je izdržao samo nekoliko dana i opet se vratio u Koprivnicu, da bi se naposljetku uspio skloniti u jedan starački dom u Zagrebu. No, 1945. se opet vratio svojim mladalačkim komunističkim idealima, a nova mu je vlast honorirala to što je branio Židove i kao iskusnom novinaru dala mu posao u oživljenim *Podravske novine*. Nakon njihova ukidanja postao je upravnik kotarskog Doma staraca i nemoćnih, o čemu svjedoče dokumenti koji se danas nalaze u Državnom arhivu u Varaždinu - Arhivskom sabirnom centru Koprivnica, ali nema datuma tog imenovanja. Zbog višemjesečnog liječenja u koprivničkoj bolnici, koje su kotarske vlasti osporavale, 1948. je u istoj instituciji premešten na »pomoćnog administrativnog manipulantax«, no taj niskorangirani posao, čini se, nije ni preuzeo. Svjedoci toga razdoblja govore da je Ožegović tih godina bio i suradnik radijske postaje, koja je 1945. također

imena koja tu nalazimo bili su tek povremeni suradnici i dopisnici s terena, kao i osobe koje su se bavile tehničkom stranom tog projekta.

Budući da tekstovi u listu uglavnom nisu bili potpisani, što je u hrvatskim tiskovinama u tome razdoblju bila česta praksa, iz pojedinih se memoarskih zapisa i objelničarskih tekstova može zaključiti da je Paprika kao odgovorni urednik bio zadužen za političke komentare i analize, a dijelom ih je pisao i Loborec. Ožegović je, pak, obilazio teren i pisao o lokalnim događanjima, a po stilu se može zaključiti da je on bio zadužen i za redigiranje suradničkih informacija i kompiliranje tekstova iz drugih medija o zbivanjima u zemlji i svijetu. Paprika je kasnije navodio da nitko nije bio plaćen za novinarske poslove, što je za njega i Loborca u tadašnjim okolnostima ideološki poticanog obnoviteljskog entuzijazma i razumljivo. Jasno je, međutim, da je pronađen neki način da se nezaposlenog Ožegoviću ipak honorira, jer su njegovi novinarski zadaci opisom i obimom bili karakteristični za zaposlenike s punim radnim vremenom. Čini se da je jedan od načina bilo i to što je upravo Ožegović, kako je to u listu i bilo navedeno, skupljao svakovrsne oglase i vjerojatno od njih dobivao određeni postotak.²¹ Kasnije je objavljeno da je Hrvatsko autorsko društvo u Zagrebu baš Ožegovića postavilo »za svog zastupnika u Koprivnici« pa su »svi priređivači priredaba pa i ugostiteljskih radnja s glazbom, kinematografi itd... bili obvezni prema njegovim uputama udovoljavati dužnosti plaćanja autorskih pristojbi i dostavljanja programa izvedenih djela«.²² Takav se honorarni posao, unatoč Ožegovićevom odličnom poznavanju glazbe, mogao dobiti samo političkom intervencijom.

Redakciji je unaprijed bilo jasno da list pokreću u posebnoj političkoj psihozi samo nekoliko mjeseci nakon okončanja ratnih strahota, kad su po terenu i nadalje prijetili ostaci poraženih ustaških snaga. Jednako je tako bilo jasno da je pokretač i vlasnik lista bila vlast nesklona demokratskim standardima, tako da je svima bilo jasno da to ne može biti kopija onoga iz međuratnog razdoblja, koliko god je u drugoj polovici 1930-ih godina na djelu bilo izigravanje demokratskih i medijskih načela.

O idealu nekog istinski slobodnog novinarstva nije, dakle, moglo biti riječi. Pretpostavlja se da je to u najvećoj mjeri kao vrlo iskusni novinar osjećao Ožegović, ali on zasigurno nije bio u poziciji da

Sl. 1. Naslovnica »Podravske novine« od 22. 9. 1945.

pokrenuta u Koprivnici. Ipak, početkom 1950-ih godina opet odlazi u Zagreb, gdje je 1960., po nekima godinu ranije, umro u Židovskom mirovnom domu. Jedini cjelovitiji tekst o tom prvom koprivničkom profesionalnom novinaru i njegovoj jednako zanimljivoj obitelji napisala je povjesničarska Mira Kolar-Dimitrijević. Naziv teksta je »Ožegović u Koprivnici od polovice 19. do polovice 20. stoljeća«, a objavljen je u križevačkom časopisu *Cris*, god. XIV, br. 1/2012., str. 25-44. Indikativno je da u tom tekstu nema nikakvog podatka o tome da je Ožegović 1945.-1946. bio novinar u obnovljenim *Podravskim novinama*.

²¹ *Glas Podravine*, 11. prosinca 1985., »Pisanje po svijesti i savjesti – razgovor s Ivanom Paprikom-Jankom«, str. 5.

²² *Podravske novine*, br. 2, str. 4, 29. rujna 1945.

SI. 2. Naslovnica »Podravske novine« od 23. 12. 1945.

nakon pokretanja lista, unatoč vlastitog ideološkog zanosa, i sam postao političkom žrtvom. Suočio se s partijskim odlukama tu koje više nije vjerovao, o čemu će biti više riječi. Loborec se, pak, nekoliko godina kasnije zbog partijskog koncepta podržavljenja gospodarstva morao prisilno odreći onoga što mu je bio temeljni smisao življenja – vlastite tiskare.

3.2. Razlozi formalnog obnavljanja koprivničkog tjednika

Zašto su uopće i naglo obnovljene *Podravske novine*, čak i s istom logotipom (»glavom«) lista, grafičkim izgledom, fontovima i formatom na uobičajene četiri stranice, ali sada kao »glasilo Gradskog odbora Jedinствene narodno oslobodilačke fronte Koprivnica«? U kratkom uvodniku navodi se da je upravo taj tjednik koji je u međuratno razdoblju izlazio 11 godina bio poznat kao »iskreni i beskompromisni pobornik demokracije i svih narodnih težnja«. Bio je to i razlog, kako je patetično rečeno, što su novine dolaskom ustaša bile »odmah zabranjene«, a »njihovi pokretači, urednici i suradnici krenuli su putem narodnooslobodilačke borbe«, gdje su »mnogi od njih položili svoje živote na oltar svojeg naroda i domovine«, ali bez navođenja imena navodnih stradalnika. Zato su pozvani »pošteni ljudi« da im pomognu u radu: »Neka pišu o uspjesima naroda, neka žigošu ono što ne valja. Za svaku istinitu i dobronamjernu kritiku otvoreni su stupci naših novina.«²³ U uvodniku je svjesno prešućeno da su *Podravske novine* imale i poduzeće razdoblja u kojima zasigurno nisu bile odraz »narodnih težnji«, već je sve svedeno na razdoblje kad su odražavale interese lijevog krila HSS-a.

postavlja bilo takva principijelna pitanja. Loborec i Paprika, smatrajući se dijelom sustava koji je proklamirao stvaranje najboljeg i najpravednijeg društva, tu su dilemu jednostavno riješili. Paprika je u već spomenutom intervju u *Glasi Podravine* povodom 40. obljetnice obnovljenog lista, dakle u razdoblju kad su komunisti bili još na vlasti, lakonski izjavio da su oni tada doista pisali »po svijesti i savjesti«, smatrajući da je njihov ideologizirani pristup bio potreban i jedini moguć: »Čudno je svakome kad kažemo da nije bilo nikakve cenzure. Pa zar nam je i trebala? Mi smo došli iz partizana s jasnim opredjeljenjima na liniji Partije.«²³

Neovisno i zanatski utemeljeno novinarstvo za njih nije ni bila opcija s kojom bi se suočavali. Svoje su postupke, poput propagandista svih nedemokratskih režima, opravdali vjerovanjem u ideale kao moralnom kategorijom koja bi trebala opravdavati svaki potez, koliko god bio dvojbena ili represivna prema vlastitim građanima. Gotovo su svi novinarski stavovi temeljeni na emocijama pa u listu većina komentara ima uskličnike, od kojih zazire svako informativno i objektivno novinarstvo Paprika, možda i zbog odmaka od nekoliko desetljeća, tu nije bio potpuno iskren, jer je samo koji mjesec

²³ *Glasi Podravine*, 11. prosinca 1985., »Pisanje po svijesti i savjesti – razgovor s Ivanom Paprikom-Jankom«, str. 5.

²⁴ *Podravske novine*, br. 1, str. 1, »Podravske novine«, 22. rujna 1945.

Pravi je razlog pokretanja lista bio, međutim, krajnje pragmatičan. Komunisti su obnovili jugoslavensku državu, i to u formi federacije, i ukinuli monarhiju. No, još nisu bili provedeni izbori na kojima je to trebalo biti definitivno potvrđeno, na čemu su na temelju sporazuma Tito-Šubašić inzistirali zapadni saveznici. Budući da komunisti u pojedinim dijelovima zemlje nisu mogli računati na široku potporu, građane je ujesen 1945. trebalo na sve načine pripremiti najprije za lokalne, a zatim i parlamentarne izbore. Partija, uvijek pod krinkom Narodne fronte, tu ne samo da nije smjela izgubiti, već je morala demonstrirati uvjerljivu izbornu pobjedu. Ne treba zanemariti ni potrebu da se u međunarodnoj javnosti, pogotovo u Velikoj Britaniji i SAD-u, stvori dojam o slobodi mišljenja, govora i objavljivanja.

Zato je u prvom broju *Podravske novine*, čije su redovne parole na naslovnici bile »Republika je budućnost, monarhija prošlost« i »Smrt fašizmu – sloboda narodu!« (od prosinca 1945. parola je »Živio Tito! Živila Republika!«), najvažnija tema, kao redakcijski stav bez potpisa, imala naslov »Što danas biramo?«²⁵

Tu se vrlo oštro obračunavala sa svim reacionarima »koji su živjeli na grbači naroda«, kao i s »ustaško-četničkim« i drugima koji su bili »fašistički došaptaci«.²⁶ Što je alternativa svim tim »narodnim neprijateljima« odgovoreno je na istoj stranici u tekstu pod naslovom »Hrvatski seljački narod za republiku i Tita!«, a tu se zapravo radilo o »veličanstvenoj skupštini HRSS u Zagrebu«, koja je donijela rezoluciju u kojoj je Vladka Mačeka stavila u izdajnički kontekst služenja »fašističkim napadačima«. Naglašeno je da je jedini pravi put hrvatskog seljaštva »bratstvo i jedinstvo svih naroda Demokratske Federativne Jugoslavije, naročito Hrvata i Srba, najuža povezanost sa svim slavenskim narodima i velikim bratskim ruskim narodom«.²⁷

3.3. Tematski okvir: između prokazivanja »neprijatelja« i informacija o tjeskobnoj koprivničkoj svakodnevici

U tom je prvom broju otvorena i bolna tema koja će možda i u najvećoj mjeri obilježiti izlaženje *Podravske novine*. Riječ je bila o »otkupu viškova žita«, kasnije i drugih živežnih namirnica, kao nužnosti za »spašavanje gladnog naroda u opljačkanim odnosno pasivnim krajevima«, uz upozorenje da trebaju biti strogo kažnjeni svi »špekulanti« i »saboteri« koji se tome protive. Od ostalih tema, također indikativnih za svrhu pokretanja lista, svakako treba naglasiti najavu kongresa Srba u Zagrebu, otvara-

Sl. 3. Druga stranica »Podravske novine«, 23. 12. 1945.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto. U izvještaju je navedeno da je na zagrebačkoj skupštini bilo »preko 100.000 delegata«. Moguće je da to bila tiskarska omaška, no ne treba odbaciti ni mogućnost da je time neupučenim građanima svjesno poslana poruka kako politiku HRSS-a podražava veliki dio hrvatskog seljaštva.

SI. 4. Naslovnica »Podravske novine« od 2. 2. 1946.

nje Radničkog doma na Jelačićevom trgu²⁸ u Koprivnici, upise u koprivničku Realnu gimnaziju, pokretanje rasprave o premalom broju željezničkih linija prema hrvatskoj metropoli, kao i formiranje gradske i kotarske Komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača. Od nepolitičkih tema treba izdvojiti najavu utakmice mršavih i debelih, informacije o rođenima i umrlima (objavljivane su u svakom broju), obavijesti o potrebi podnošenja prijava za proizvodnju duhana, obveznoj prijavi vlasništva nad nekretninama i radio aparatima, ali i zabrani prošnje »ubogara« na gradskim ulicama.

Popracene su i prve sportske aktivnosti, poput nogometne utakmice između obnovljenog Sportskog društva »Slaven« i Artiljerijske brigade 32. divizije, koju su Koprivničanci dobili s 4:0, kao i naglašavanje dobre suradnje s nogometarima iz 5. udarne crnogorske brigade, stacionirane u gradu. Naposlijetku, objavljeni su komercijalni oglasi Jugopetrola, Zemaljske banke za Hrvatsku, novootvorene trgovine tekstilom Anastazije Hrubec i Industrije konzervi braće Wolf. Bila su tu i dva mala oglasa čija je cijena za 15 riječi bila 20 dinara. Usporedbe radi, list je stajao jedan dinar, a Janko Paprika,

čije se ime kao odgovornog urednika isprava nije navodilo, u navedenom se intervjuu pohvalio kako je prvi broj lista »planuo« u čak 3000 primjeraka.²⁹

Glavna vijest u drugom broju lista bila je odgoda izbora za gradske, kotarske i okružne narodne skupštine, koji su bili najavljeni za 30. rujna 1945., što je opravdano »tehničkim razlozima«. Zato je na naslovnicu bio veliki izvještaj s političkog zborna u Domoljubu, održanog 27. rujna, na kojoj je govor držao predsjednik Okružnog narodnog odbora Stjepan Prvčić.³⁰ Govor je ponajprije bio usmjeren protiv Vladka Mačeka, s tezom da je upravo on počinio »najveću izdaju«, čak i da je svojim postupcima odgovorniji za »zločine nad narodnom« od samog ustaškog poglavnika Pavelića. Govorilo je još nekoliko dužnosnika HRSS-a, a temeljna je poruka učesnicima skupa bila da je maršal Tito kao vođa narodno-oslobodilačke borbe oživotvorio sve ideale »neumrlih naših učitelja« braće Radić. Kako se i moglo

²⁸ Tada još nisu bili promijenjeni nazivi ulica i trgova, tako da je spomenuti trg, kao i Zrinski trg, na kojem se nalazilo uredništvo i administracija lista, poklapa s vraćanjem povijesno uvriježenih naziva u neovisnoj Hrvatskoj.

²⁹ U samom se listu nije navodilo kolika je mu naklada, a ni način njegove distribucije, za što su postojale vrlo skromne mogućnosti, jer se on mogao kupiti samo u tiskari i papirnici Loborec, eventualno i u kojoj trgovini ili zanatskoj radnji. Nema podatak da je sustavno distribuiran u okolnim naseljima koprivničkog kotara. Uzmemo li u obzir da se u to doba stalno nametao objektivni problem nestašice papira, Paprikinu tvrdnju, pogotovo za brojeve koji su slijedili, treba uzeti s oprezom.

³⁰ *Podravske novine*, br. 2, str. 1, 29. rujna 1945., »Maršal Tito oživotvorio je ideale braće Radić«. Interesantno je da je to bio jedan od rijetkih tekstova na kojima je Ožegović potpisan punim imenom, što je ukazivalo na potrebu da se legitimira kao novinar na neupitnoj partijskoj liniji.

pretpostaviti, KPH u tom i govorima Tome Gažija, Valenta Ambrošiča i Tome Gregureka nije spominjan, iako je potonji bio višegodišnji kotarski partijski sekretar.³¹

Objavljena je i cjelovita lista 60 kandidata za Gradsku narodnu skupštinu u Koprivnici, na kojoj su bila i neka ugledna nestranačka imena, poput bivšeg gradonačelnika Branka Švarca i samog Janka Paprike, ali su dominirali seljaci, kako su tada imenovali poljoprivrednike, i gradski obrtnici. Istaknuto je i deset kandidata za Okružnu narodnu skupštinu. Na trećoj je stranici bio i nepotpisani komentar, u kojem je ljutiti novinar napao sve one koji su prenosili navodne dezinformacije o razlozima odgađanja lokalnih izbora. Gradom se, naime, pronosio glas da su »izbore zabranili Englezi«.³²

Taj je broj donio izvještaj o obnovi razorenih željezničkih pruga u okolici Koprivnice, i to na svim pravicima, dakle prema Križevcima, Kloštru Podravskom, Varaždinu i Botovu. U nekoliko su tekstova obrađene i pripreme za novu školsku godinu, dijelom i u ratu oštećenim objektima, u kojima često nije bilo ni stolarije i stakla na prozorima, kao ni peći i ogrijeva za grijanje. Zato su se od roditelja tražile novčane donacije, kao i učešće u obnovi raznih poduzeća i obrta. Koliko je situacija u koprivničkom školstvu bila loša, tim više što je u veljači iste godine u eksploziji potpuno uništena zgrada pučke škole, pretvorena u domobransku vojarnu, najslikovitije je govorio duhoviti tipfeler u tom tekstu: »Kako je poznato građanstvu, zgrada naše gimnazije nalazi se u teškom sranju.«³³ Tjedan dana kasnije u istom je tonu objavljena i pjesmica potpisana s »Djak«: »Dižite škole, / djeca vas mole! / Učit bi htjeli, / Al' gdje bi sjeli? / Škola bez klupa, / Ko prava rupa! / Prozor bez stakla, / Vrata bez kvaka, / Svud propuh piri, / Zimu nam širi. / Još moramo reći, / Da nema ni peći. / Ni ugljen, ni drva, / Prem škola je – prva! / Pomozite svi, / To molimo mi!«³⁴ Riječ je, dakako, bila o preradi poznate pjesme srpskog književnika Jove Jovanovića Zmaja.

Idućeg je tjedna slijedio nepotpisani komentar o izborima za Ustavotvornu skupštinu 11. studenoga, na kojoj se trebalo odlučiti postaje li Jugoslavija republika i hoće li narodnofrontovski kandidati, iza kojih su u svim dijelovima zemlje stajali komunisti, i formalno preuzeti vlast. Opet je pobrojana sva »međunarodna reakcija«, za koju je napomenuto da želi iskoristiti poslijeratne probleme kako bi »poništila tekovine narodno-oslobodilačke borbe i uspostavila ono što je prije rata bilo«. Onaj tko ne glasa za »Narodni front«, »taj će glasati protiv slobode i ravnopravnosti naroda Jugoslavije«, zapravo »za koljače i zločince... pljačkaše i korupcionaše«.³⁵ Zato je najavljena još jedna velika predizborna skupština u Koprivnici, kao i još neke političke manifestacije, između ostalog i književna večer »u spomen hrvatskog seljačkog književnika Mihovila Pavleka – Miškine, koji je tragično poginuo od noža ustaških zločinaca«.³⁶

Od ostalih tema treba izdvojiti pokušaje vlasti u opskrbi grada drvom, otvaranje rasprave o razlozima previsoke cijene struje, poziv građanima na prijavu ratne štete, informaciju o razmještanju učitelja po školama te poziv anonimnog čitatelja da svako domaćinstvo prema mogućnostima donira prozorska stakla za saniranje škola i drugih javnih ustanova. Građani su na nešto suptilniji način pozvani i da predaju »svako suvišno zrno žita« i tako pomognu »našoj braći u nevolji«. Naslov je apela bio: »Dokažimo da smo ljudi!«³⁷ Najbizarnija je bila vijest, ali indikativna za ogromne probleme u prehrani stanovništva, da je iz Primorja u Koprivnicu upućena pošiljka »od 200 kg svježe morske ribe... za potrebe grada, ali ju je Ribarska središnjica u Zagrebu zadržala za Zagreb«.³⁸

Kao što se i moglo pretpostaviti, u broju 13. listopada 1945. opet je na naslovnici bio izvještaj s još jedne predizborne skupštine Narodnog fronta u Domoljubu, s gotovo identičnim porukama kao i na prethodnim skupovima. Ovoga je puta glavni govornik bio Franjo Gaži, predsjednik HRSS-a, a puno je

³¹ Isto, str. 2.

³² Isto, str. 3, »Brzina u – laganju!«.

³³ Isto, str. 3, »Poziv roditeljima naših đaka«.

³⁴ *Podravske novine*, br. 3, str. 4, 6. listopada 1945., »Koprivnička škola«.

³⁵ Isto, str. 1, »Ili! – ili!«

³⁶ Isto, str. 1-2, »Prosvjetni tjedan u Koprivnici«.

³⁷ Isto, str. 3.

³⁸ Isto, str. 4.

prostora posvetio svojim susretima s »izdajnikom« Mačekom. Gažijev je govor bio indikativan i po zaoštavanju retorike prema Katoličkoj crkvi, iako u listu i nadalje nalazimo pozive na mise vezane uz pojedine blagdane ili zadušnice za u ratu stradale antifašiste. Napomenuo je da su na udaru vlasti »samo krivci« i da se upravo zato »kažnjavaju i svećenici«, među kojima je bilo i nekih koji su se »krvavo ogriješili o svoj narod«. Pozadina je tih Gažijevih napada bilo širenje agrarne reforme i na crkvene posjede, jer je cilj bio da »zemlja dođe u ruke onoga koji ju obrađuje, a svećenstvu omogućuje da se tako riješi zemaljskih briga i da se potpuno posveti svojoj službi: širenju prave kršćanske – Kristove nauke.«³⁹

U listu je obilježena i godišnjica tragičnog pokušaja oslobađanja Koprivnice u listopadu 1944., koji je, kako je spomenuto, odnio više stotina partizanskih života. Iz nepotpisanog se teksta, međutim, ne može zaključiti da su partizani tu doživjeli jedan od svojih najboljih poraza, već je izveden zaključak da je ta bitka »konačno ubila otpornu snagu krvave Crne legije« i da je njen zapovjednik Rafael Boban »iz svoga revolvera strijeljao vlastite oficire i vojnike... koji su počeli bježati u grad«. U tekstu je najavljena i misa zadušnica u franjevačkoj crkvi za koprivničkog gimnazijalca Eshila Pavičića iz brigade Braće Radića, koji je poginuo u toj bitki.⁴⁰

Najveća je vrijednost *Podravske novine* bila u popratnim informacijama o životu u poslijeratnoj Koprivnici, a dvije su vijesti pokazivale način razmišljanja komunističkih vlasti, usmjeren protiv bogatijih građana, ako je takvih u poratnim okolnostima uopće i bilo. Ministarstvo financija je, naime, izdalo uredbu po kojoj je određena »monopolska pristojba za upaljače« od deset dinara. Tko ne plati za taj »luksuz«, kako je upozoreno, tretirat će se kao da »drži krijumčarski predmet«. Isto tako, svako domaćinstvo koje je imalo kućnu poslugu moralo je platiti »službenički porez« za drugo polugodište u iznosu od 50 dinara.⁴¹

Približavanjem parlamentarnih izbora, list je postajao sve oštriji prema svima koji su pokušavali propitivati odluke nadležnih institucija. Broj od 20. listopada 1945. bio je usmjeren na planirano iskapanje ratnih žrtava (»strijeljanih, vješanih i zaklanih«) na osam gradskih lokacija. Navedena su i imena najpoznatijih stradalnika antifašističke orijentacije, po kojima su kasnije nazvane i pojedine koprivničke ulice i škole. Objavljen je i poveći izvještaj sa sprovođa onih koji su iskopani iz masovnih grobnica koji dan ranije, poput Marcela Sestrića. S druge strane, u oštrom su komentaru napadnuti svi oni koji »plaču da raskapamo grobove Nijemaca i ustaša«, jer su vlasti na gradskom groblju preorale njihove grobove, uz napomenu da će onima koji se bune protiv toga »naš narod začepiti njihove gadne gubice za uvijek«. Kako bi naglasili da su raskopani samo grobovi zločinaca, neimenovani je autor napomenuo da nitko nije dirao domobranske grobove, s obzirom da su oni »bili zavedeni«. ⁴² Opširno pisanje o ratnim zločinima nastavljeno je nakon parlamentarnih izbora, kad je objavljen i feljton o pogromu koprivničkih Židova, s pojedinačnim navođenjem svih dotad poznatih stradalnika, njih 213, ali nije navedeno tko je od ustaških dužnosnika sudjelovao u njihovu odvođenju u logor Danica i kasnijem prebacivanju u druge logore NDH i Trećeg Reicha u kojima ih je većina likvidirana.⁴³

Nizali su se i tekstovi o »izdajničkoj opoziciji« i »razbijenoj reakciji«, u kojima nisu birani izrazi, uz istodobno klicanje Titu, republici i Narodnom frontu. Pojavila se i priča neimenovane obitelji čiji je sin bio ustaška žrtva, a svećenici Mihovil Kovačić i Stjepan Pavunić su navodno odbili crkveno ga pokopati, uz poruku da »mrcine spadaju na mrcinište«. Zaključak je bio da se »zločince, koji nose svećeničku halju« ne snije proglasiti »mučenicima i svecima«. ⁴⁴

³⁹ *Podravske novine*, br. 4, str. 1-2, »11. studenoga dokazat ćemo da znamo cijeniti svoje demokratsko pravo, da slobodnom voljom biramo svoju narodnu vlast!«

⁴⁰ Isto, str. 3, »Godišnjica borbe za oslobođenje Koprivnice«.

⁴¹ Isto, »Monopolska pristojba za upaljače« i »Uplata službeničkog poreza za kućnu poslugu«.

⁴² *Podravske novine*, br. 5, str. 1 i 3, 20. listopada 1945., »Palim žrtvama«, »Još ih ima...!« i »Svećani sprovod žrtava ustaško-fašističkog terora«.

⁴³ Isto, br. 10-11, 24. studenoga 1945. i 1. prosinca 1945., »Pogibija koprivničkih Židova«.

⁴⁴ Isto, str. 3, »Uspomene iz dana groze!«.

Sitne vijesti opet su dočaravale brojne probleme i za današnje pojmove gotovo neshvatljivu razinu oskudice lokalnog stanovništva. Iz njih se može saznati da je bila zabranjeno »kupovanje i prodaja krumpira, repe i sijena tako dugo dok se ne namire potrebe vojske«, a onima koji se toga neće pridržavati roba će biti oduzeta. Upozoreno je na »zloupotrebe sa prodajom salame«, gdje su prekupci od kupaca umjesto određenih 50 dinara po kilogramu tražili 80 i više dinara. Lijepe su vijesti bile da je urar Dušan Mikulec »popravio besplatno za Gradsku ubožnicu dvije budilice«, da je građanstvo »počelo skidati staklo s raznih slika i s njima popravljati polupane prozore« i da je počelo »sakupljanje gumenih otpadaka«. Najljepše su, ipak, bile one da će gradske vlasti na potrošačke knjižice po maksimaliziranoj cijeni iz pošiljaka UNRA-e prodavati »pravu zrnatu kavu«, i to »8 do 9 dkg po osobi«, da će se za djecu do šest godina starosti, također na potrošačke kartice, prodavati bomboni u količinama od po »10 dkg po osobi«, a postojala je i mogućnost da uskoro u prodaji bude čak i riža.⁴⁵

I sljedeća tri broja bila su na naslovnica obilježena temom zbog koje je i pokrenut: parlamentarnim izborima 11. studenoga. Dovoljno o tome govore i naslovi podužih komentara – »«Sudite sami«, »Izbori prije i danas«, »Za republike, za – Tita«, »Kako se glasa«, »Kutija bez liste!, »Sabirna akcija za izborni fond«, kao i jedne satirične korske recitacije u stihovima »Opozicija i narod«. čiji autor nije naveden. U tom je kontekstu uvršteno i nekoliko tekstova o obnavljanju organizacija HRSS-a diljem koprivničkog kotara. Naposljetku, gradske su vlasti ponosno poručile građanstvu da će povodnom skorašnjih parlamentarnih izbora biti »izlozi lokala, kao i javne i privatne zgrade okićene sa zelenilom, barjacija te slikama Tita, Stjepana Radića i Staljina«, dok je na Zrinskom trgu podignut »krasan slavoluk«. ⁴⁶

Osim već više puta ponavljanih teza o tome tko su neprijatelji i izdajnici, kao i za što treba glasati, komentari su posebno bili usmjereni na obranu političkog i moralnog digniteta Franje Gažija. Lider HRSS-a bio česta meta kuloarskih napada svojih neistomišljenika, tako da ga je *Narodni glas čovječnosti, pravice i slobode*, koji je u Zagrebu zakratko pokrenula Stjepanova udovica Marija Radić, nazvao i »ratnim izletnikom« zbog navodnog karijeristički motiviranog odlaska u partizane, što je dokazivalo u kojoj su mjeri predratni haesesovci bili politički konfrontirani. Gažija je koprivnički list u spomenutim predizbornim komentarima strasno branio, napomenuvši da su tom »izletniku« ustaše »zaklali roditelje, ubili sina, uništili zemlju i kuću i sve što je imao«. Objavljen je i veći tekst u kojem je vrlo oštro napadnuto to oporbno glasilo. zacijelo tada i jedino u komunističkoj Hrvatskoj. Tu je napomenuto da se »čitavo selo«, njegove rodne Hlebine, sastalo da osude »klevetničku i podmuklu rabotu izdajnika hrvatskog naroda i da manifestiraju svoju privrženost pretsjedniku Izvršnog odbora«, a za taj su napad okrivili »mačekovsku kliku«. ⁴⁷ Činjenica je da je list Marije Radić nakon toga zabranjen.

Vijesti iz svakodnevnog života bile su podjednako tmurne, s ponekom naznakom boljih dana. Pisali su o »nestašici crijepa u Koprivnici«, zbog čega nije bila moguća obnova cijelog niza javnih objekata i obiteljskih kuća, a saznali su da se određene količine tog građevnog materijala nalaze neiskorištene na području Križevaca i Ludbrega. Za prvu polovicu studenoga 1945. bila je najavljena prodaja ograničenih količina šećera i soli, s tim da će postojati i mogućnost zamjene jednog kilograma svinjske masti za tri kilograma soli. Ponešto je liberalizirana i prodaja mesa pa su privatni mesari dobili priliku da jednom tjedno po unaprijed definiranoj cijeni prodaju manje količine za klanje određene stoke. Važna je bila i napomena kako će proizvodnju i prodaju salame kontrolirati narodna vlast, kako šverceri ne bi imali priliku za dodatnu zaradu. U listopadu najavljena i željno očekivana »zrna prave kave« još nisu stigla do Koprivnice, ali je novinar otkrio da se već prodaju u Varaždinu i da treba biti strpljiv još koji dan.

Ako već nije bilo osnovnih živežnih namirnica, gradska se vlast pobrinula za »duhovnu hranu« pa je u studenome obznanila da se zahvaljujući Leanderu Brozoviću otvara Gradski muzej, za što su od građana odmah zatražene donacije starih slika i predmeta⁴⁸, dok je pri Domu kulture za građanstvo

⁴⁵ Isto. Uredništvo je tu prešutjelo informaciju da je UNRA slala Jugoslaviji humanitarni pomoć, a ne robu za trgovanje, što znači da su je vlasti trebale besplatno dijeliti svojim građanima.

⁴⁶ *Podravske novine*, br. 6, 7 i 8, str. 1, 27. listopada 1945., 3. studenoga 1945. i 10. studenoga 1945.

⁴⁷ Isto, br. 7, str. 2, »Bestidan napadaj na pretsjednika Izvršnog odbora HRSS F. Gažija«.

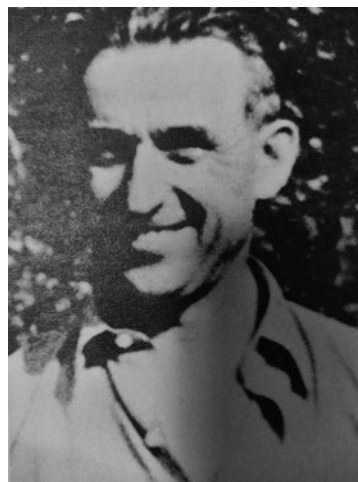
⁴⁸ Isto, br. 12, str. 3, 8. prosinca 1945.

SI. 5. Janko PAPIKA

SI. 6. Dušan OŽEGOVIĆ

SI. 7. Valko LOBOREC

otvorena i knjižnica, s nepoznatim brojem knjiga, a u toj su kulturnoj instituciji počela i »glazbeno-pjevačka« sijela, a oni koji su kupili ulaznice mogli su biti posluženi čajem, čak i s toliko dragocjenom crnom kavom.⁴⁹

Šumarska uprava obznanila da je uz naknadu dozvoljeno skupljanje listinca, dakle humusa nastalog razgradnjom lišća. U gradu je otvoren i gimnazijski internat za 50 učenika u zgradi bivše hotela »Križ«. Stan i hrana u njemu stajala su učenike 800 dinara mjesečno, ili 500 dinara ako njihovi roditelji daju određene količine hrane. Organizirana je i akcija prikupljanja novca za spomenuto iskapanje žrtava ustaško-fašističkog terora, u čemu su se posebno istakli koprivnički tvorničari, braća Wolf, koji su donirali 10.000 dinara.⁵⁰ Pozornost je tjednima izazivao i mali oglas u kojem se bezuspješno prodavao »jedan zimski crni kaput za jačeg muškarca«. Ili mu je cijena bila previsoka, ili zbog nestašice svega i svačega više nije bilo dovoljno »jačih muškaraca«.

3.4. Dodatno zaoštavanje retorike nakon izborne pobjede

Nije bilo nikakve dvojbe da će liste Narodne fronte na parlamentarnim izborima 11. studenoga 1945. za Konstituantu premoćno pobijediti. Razina ideološke indoktrinacije, kao i otvorene prijetnje svima koji bi se usudili baciti svoju kuglicu u »kutiju bez liste«, bila je toliko izražena da drugačiji rezultat nije bio moguć. Na naslovnici *Podravske novine* velikim je masnim slovima dominirala riječ »Pobjeda«, a u podnaslovu »Koprivnica je glasala za Republiku i Tita«.⁵¹

Uz opširni izvještaj o provođenju uspješnih izbora, objavljen je i trijumfalistički komentar o tome kako je »reakcija« potučena do nogu. Najzanimljiviji je bio komentar u kojem je neimenovani autor tvrdio kako su pojedini svećenici onima koji bace kuglicu u »ćoravu« kutiju obećavali po »300 dana oprosta od grijeha«, a nabrajao je i koji su se tračevi o dolasku svih mogućih »narodnih neprijatelja« širili da se građanstvo ne bi usudilo izaći na birališta.⁵²

Moglo se i pretpostaviti da će u izvještaju o izborima biti puno toga izostavljeno, što se nije uklapalo u sliku o potpunom porazu protivnika Narodne fronte. No, upravo je novinarska snalažljivost, a zacijelo je riječ o izvještaju koji je pripremio Ožegović, omogućila da čitatelji shvate kako su koprivnički rezultati za pobjedničku stranu ipak bili među najlošijima u državi. Konkretno, Hrvatska je u pogledu izlaznosti na birališta bila nešto ispod prosjeka ostalih jugoslavenskih republika, a Narodna fronta je od

⁴⁹ Isto, »Sijelo Doma kulture«.

⁵⁰ Isto, br. 7, str. 3, niz vijesti bez naslova.

⁵¹ *Podravske novine*, br. 9, str. 1, 18. studenoga 1945.

⁵² Isto, str. 2, »Zadnji dani – na drugoj strani«

glasača dobila 91,4 posto glasova. U Koprivnici je, međutim, ta lista dobila desetak posto glasova manje, točnije 81 posto.⁵³ Članovi lokalnih biračkih odbora zbog toga nisu mogli imati razloga za zadovoljstvo, budući da je to u tadašnjem ideološkom jednodomlju moglo značiti da se svaki peti građanin, unatoč tome što su članovi biračkih odbora mogli čuti i zapisati u kojoj je kutiji »zazvonila« kuglica, stavio na suprotnu političku stranu. To je značilo da je broj nezadovoljnika zapravo i daleko veći.

Paprika je i u tom pogledu u jednom ranijem svečarskom razgovoru za *Glas Podravine* pokazao selektivno pamćenje. Nije rekao kakav je bio točan rezultat koprivničkih izbora, ali se pohvalio da je »do 12 sati Koprivnica imala najveći postotak glasova u državi«.⁵⁴ Rezultati su, dakako, pokazali da taj detalj, ako je i točan, nema nikakvu važnost, što je potvrdilo i u kojoj mjeri sjećanja mogu biti nepouzdana, odnosno koliko su podložna višestrukim provjerama.

U tom je broju još na jednome mjestu dokazano kako novinar, vjerojatno opet Ožegović, može u javnost odaslati i poruke koje su u suprotnosti sa sadržajem tekstova. Drugim riječima, dovesti ozbiljno u pitanje ono što naizgled hvale. Objavljen je, naime, izvještaj o tome kako su jugoslavenske izbore pratili britanski (u listu se uvijek navode kao engleski) novinari i parlamentarci. Kako se i pretpostavljalo, u izvještaju s njihovog završnog razgovora s maršalom Titom navedena su samo pozitivna očitovanja o tijeku izbora. Primjera radi, da im je jugoslavenska vlada dala »punu slobodu da idemo kuda hoćemo da vidimo koga hoćemo, da uzmemo svoga tumača« te da su »izbori vođeni tako pravilno i tako nepristrano kako se to može samo poželjeti«. Izdvojeno je, međutim, mišljenje jednog parlamentarca dano agenciji Tanjug, što je i opravdavalo prenošenje izjave: »Nas, članove engleskog parlamenta, prilično je zbunila činjenica da postoji jedna opozicija, koja se uglavnom slaže sa vladinim programom a koja neće da postavlja svoje kandidate. To je vrlo teško razumjeti.«⁵⁵ Time je na posredan način rečeno da u komunističkoj Jugoslaviji prave oporbe zapravo i nema, odnosno da je dozvoljeno djelovanje samo onima koji stvaraju privid oporbene djelatnosti. Ni snažna medijska kontrola nije, dakle, mogla spriječiti pojavu sadržaja koji realnije sagledaju političku i društvenu zbilju, što list čini važnim povijesnim izvorom.

U brojevima koji su slijedili teme na naslovnici birane su uglavnom prema važnosti i aktualnosti događaja koji su obilježili te prijelomne dane obnovljene jugoslavenske države: »Demobilizacija boraca Jugoslavenske Armije«, »Drugo zasjedanje AVNOJ-a i Ustavotvorna skupština«, »Ograničen je putnički željeznički promet«, »Historijska deklaracija: Federativna Narodna Republika Jugoslavija«, »Naš je Ustav demokratski«, »Moskovska konferencija«, »Pomoć UNRRA-e Jugoslaviji«, »Dokumenti o suradnji zagrebačkog nadbiskupa dr Alojzija Stepinca sa ustašama«, »Narodna vlast prema nacrtu Ustava«, »Kandidatska lista Narodnog fronta za gradsku Narodnu skupštinu u Koprivnici«, »Neka se vrši pravda«. »Proglasen Ustav FNR Jugoslavije« i »Još jedan dokaz: nadbiskup Dr. Stepinac i ostali predstavnici crkvenih vlasti – čuvari dragocjenosti, koje su ustaše masovnim ubijanjem oteli narodu.«⁵⁶

Već je i po naslovima vidljivo kako će u narednim mjesecima u prvom planu biti obračun s vrhom Katoličke crkve, ponajprije zagrebačkim nadbiskupom Alojzijem Stepincem, a tu su svoj prilog trebale dati i lokalne tiskovine. Zanimljiv su politički manevar u tom smislu izvele *Podravske novine*, jer su objavile i tekst u kojem su branile svećenika koji je na Zrinskom trgu doživio neugodnost kad se uputio umirućem vjerniku koji je želio sakrament. Napala ga je i javno vrijeđala grupa mladića, očitokojeva- ca ili članova Partije. Neimenovani je autor teksta to prokomentirao kao potpuno pogrešni iskaz »slobodoumlja«: »Pokazala (navedena grupa – op. Ž. K.) je naprotiv ovim svojim postupkom tek prostotu i surovost svoje duše i srca... Stvar je to uvjerenja, odgoja.«⁵⁷

Ovako intoniran tekst o Katoličkoj crkvi ipak nije bio slučajan, jer je list, želeći naglasiti svoju principijelnost, pokušavao razdvojiti vjeru od politike, koja je konstantno bila u opreci s ciljevima

⁵³ Isto, str. 1, »Rezultati izbora za Konstituantu«

⁵⁴ *Glas Podravine*, 6. studenoga 1970., str. 13, »Koprivnica je prva glasala«.

⁵⁵ *Podravske novine*, br. 9, 18. studenoga 1945., str. 2-3, »Engleski novinari i parlamentarci u Jugoslaviji« i »Sud engleskog parlamentarca«.

⁵⁶ *Podravske novine*, br. 10-20, 24. studenoga 1945. - 2. veljače 1946.

⁵⁷ Isto, br. 10, 24. studenoga 1945., »Naopako shvaćeno 'slobodoumlje'«.

Narodne fronte. Kako je poštivanje vjerskih tradicija bilo i važan element programa HRSS-a, jer se ni Gažijeva stranka nije odričala temeljne HSS-ovske parole »Vjera u Boga i seljačka sloga«, *Podravske novine* ne samo da su redovno čestitale katoličke (i pravoslavne) blagdane, već su s pojedinih vjerskih manifestacija donosile i izvještaje. U župnoj je crkvi, primjerice, popraćena proslava dana Sv. Nikole, kojoj su prisustvovali i »predstavnici gr. NO-a, Jugoslavenske armije, OZN-e, kao i političkih organizacija«: »Svi su u svojim govorima naglasili, kako se to danas jasno vidi, kako reakcija laže da današnje vlasti žele uništiti crkvu i vjeru.«⁵⁸

U broju od 23. prosinca 1945. na naslovnici je dominirala, pak, božićna poruka narodnog zastupnika Stjepana Prvčića, kao i redakcijska čestitka vjernicima pod naslovom »Sretan Božić!« Za razliku od potonje, gdje je navedeno da narodu ne trebaju »lažni proroci«, već da svi moraju biti okrenuti izgradnji nove domovine, Prvčić se u svojem istupu zapravo obračunavao s brojnim političkim protivnicima. Među njima su bili i suradnici iz redova Narodne fronte koji su u svojim stavovima »nasjeli starim, ustaškim reakcionarima«. Ubrojio je tu i Franju Šempera, predsjednika Narodnog odbora u Hlebinama, što je govorilo i o iznimno složenoj političkoj situaciji na terenu.⁵⁹

Prvčić je dobio naslovnici u i idućem broju, kad je građanima opsežno čestitao i dolazak nove 1946. godine. Tu nije u tolikoj mjeri obračunavao s konkretnim »reakcionarima«, već je ponovio stalno naglašavane ideološke floskule o »bratstvu i jedinstvu Južnih Slavena«, kako je »oživotvoren stoljetni san naših naroda« i kako »dolazi novo doba, nov čovjek i nov svijet«. ⁶⁰ Očito je Prvčić *Podravske novine* u doslovnom smislu shvaćao kao svoj list u kojem će provoditi i kontrolirati zacrtanu političku liniju, s obzirom da se KPH i HRSS ni programski ni kadrovski nisu bitno razlikovali, a on je bio član obje stranke.⁶¹

Nimalo svečarske tonove o Katoličkoj crkvi nalazimo i u raspravi o novom jugoslavenskom Ustavu. Tu je odredba o tome kako je građanima »zajamčena sloboda savjesti i sloboda vjeroispovijesti« i da će Crkva biti »odvojena od države«, bila popraćena nizom optužbi na račun ponašanja katoličke hijerarhije u NDH, uz sarkastičnu opasku da su »ustaše poslije izvršenog pokolja išle na ispovijed«. U komentaru su navedeni i neki primjeri crkvenog podupiranja ustaškog pokreta netrpeljivosti prema partizanskom pokretu i na koprivničkom području.⁶² U istome je broju sve to bilo poduprieto i anonimnim pismom čitatelja, potpisanim kao »Vjernik«, u kojem je opisano proustaško djelovanje hlebinskog župnika Švajhlera, jer je 1944. u svojoj crkvi blagoslovio Bobanove crnokošuljaše. Zaključak, »dosta je bilo«, navodio je na svećenikom kazneni progon, no iz lista nije moguće saznati što se sa Švajhlerom kasnije događalo.⁶³

Tjedan dana kasnije objavljen je izvještaj sa suđenja na Okružnom narodnom sudu u Bjelovaru časnim sestrama, od kojih su dvije bile iz Koprivnice, jer su bile optužene da su bjeguncu Martinu Nemecu, bivšem zapovjedniku logora Danica koji je nazvan »koljačem-križarom«, »u više navrata« poslale »negdje u šumi« lijekove i sanitetski materijal iz koprivničke bolnice, koji su prije toga sakrile pred narodnim vlastima. Zbog toga je koprivnička časna sestra Florentina osuđena »na 15 godina lišenja slobode sa prisilnim radom«, a njena suradnica sestra Nenada na deset godina zatvora, dok su sestre Boža i Anđela kao prenositeljice Nemecove poruke osuđene na pet i četiri godine: »Možda će se netko naći tko će reći da je ta kazna prestroga. Takav se neka samo sjeti da su ti isti ustaše, samo za kritiku njihovih zločina, klali ljude.«⁶⁴ Iz takvih je napisa i cjelokupne političke klime razumljivije da je to bila samo priprema za uhićenje i osudu nadbiskupa Stepinca, do čega je došlo već u rujnu iste godine.

⁵⁸ Isto, br. 12, str. 3, 8. prosinca 1945., »Proslava Sv. Nikole«.

⁵⁹ Isto, br. 14, str. 1, »Božićna čestitka narodnog zastupnika Stjepana Prvčića«. Vrlo je zanimljivo pripomenuti da je spomenuti Šemper u međuratnom razdoblju u Hlebinama bio predsjednik ogranka unitarističkog JR-SD-a.

⁶⁰ Isto, br. 15, str. 1, »Sretna nova godina 1946!«.

⁶¹ Zdenko Radelić, *Hrvatska seljačka stranka 1941. – 1950.*, str. 225, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1996.

⁶² *Podravske novine*, br. 15, str. 1-2, »Država i Crkva – povodom diskusije o Ustavu«.

⁶³ Isto, str. 2, »Dopis iz Hlebina: Zloupotreba propovjedaonice«.

⁶⁴ *Podravske novine*, br. 16, str. 3, 5. siječnja 1945., »«Ustaške koljače pomagale su i dvije 'časne' sestre iz Ko-

Pozornost javnosti iz više je razloga morala stalno biti usmjerena na unutarnje i vanjske »neprijatelje«. Jedan je od razloga, primjerice bilo masovno prebacivanje kolonista željeznicom iz pasivnih i ratom razrušenih krajeva u Vojvodinu i Slavoniju na imanja protjeranih folksdojčera. Zbog toga su angažirane sve raspoložive lokomotive i vagoni pa je poduže bio vrlo ograničen, na nekim prugama i privremeno ukinut, cjelokupni putnički promet. Kako je i korištenje malobrojnih motornih vozila bilo strogo nadzirano, građani su iz Koprivnice i u nju krajem 1945. mogli putovati samo stočnim zapregama.⁶⁵

Još je jedna afera, ali u siječnju 1946., stvorila u gradu iznimno mučno ozračje. Tada je na zagrebačkom Okružnom sudu na smrt osuđen Mirko Vutuc, bivši ustaški dopukovnik i predstojnik političkog ureda Ravnateljstva za javni red i sigurnost NDH, koje je bilo zaduženo i za zloglasne ustaške logore. Vutuc je, inače, bio rodom iz Koprivnice i tijekom rata je spasio progona neke obitelji pa su neimenovani pojedinci na vijest o presudi počeli na ulicama sakupljati potpise za njegovo pomilovanje. Vlasti su na takvu humanitarnu inicijativu burno reagirali, što je vidljivo i iz sarkastičnog komentara u *Podravskim novinama*: »Ta pomislite, i taj je čovjek nekom dobro učinio - dvojici, trojici, desetorici. Kao rođak, prijatelj, znanac. Treba ga spasiti, jer one desetke tisuća koje on imade na duši, i ovako ne možemo više dozvati životu... Ako je narodni sud nekoga pronašao toliko krivim da ga je osudio na smrt, onda potpisivanje ovakove molbe znači u najmanju ruku izraz nepovjerenja prema narodnom sudu.«⁶⁶ Vlastima je to bio još jedan dokaz kako u gradu i nadalje djeluju »ustaški nastrojani elementi«.

3.5. Šverc kao nerješivi problem: Paprikina smjena u gradskom Narodnom odboru

Pokazalo se da se list može lakše obračunavati s ideološkim neprijateljima svih vrsta nego se nositi sa zacijelo najvećim realnim problemom poslijeratne Koprivnice: švercom prehrambenih proizvoda. Navedeno je kako je vlast u cilju suzbijanja gladi u nemalom dijelu Hrvatske, ali i jugoslavenske države u cjelini, naredila provođenje prisilnog otkupa poljoprivrednih proizvoda, dakako po osjetno nižim cijenama od tržišnih, a zatim i slobodnu prodaju niza prehrambenih proizvoda. Praktički je sve bilo racionalizirano i prodaju preko potrošačkih knjižica preuzela su tijela Narodnog fronta. Iako je trgovcima i obrtnicima u tom razdoblju još uvijek bio dozvoljen rad, država je preuzela kontrolu nad proizvodnjom i trgovanjem svim strateški važnim sirovinama i gotovim proizvodima. To je dovelo do nezadovoljstva nemalog dijela stanovništva i masovnog nepridržavanja naredbi pa su slijedila uhićenja švercera i rekvizicije njihove robe, ali i niz kaznenih progona. Među uhićenima je bilo i pripadnika partizanskog pokreta, kao i prijeratnih članova HSS-a.⁶⁷

List je gotovo u svakom broju donosio tekstove o nužnosti borbe protiv šverca, s težom kako to najviše šteti samim građanima, jer se trgovine navodno zato (polu)prazne. To je dobivalo i ideološke dimenzije, jer su šverceri i utajivači iz mjeseca u mjesec u sve većoj mjeri tretirani u rangu pripadnika bivših neprijateljskih postrojbi. Tekstovi o nedopustivom švercu najprije su spadali u manje crnokronikaške vijesti s pokojom političkom packom, da bi se zatim pretvarali u iznimno oštre komentare, u kojima se prizivao i veći opseg represije. Indikativno je da se ni u jednom od više desetaka tako intoniranih tekstova nije pojavila teza da građani kupuju od švercera isključivo zbog činjenice da često nije postojao legalni način da dođu do toliko potrebne hrane i odjeće.

Prekretnicu je predstavljao broj od 24. studenoga 1945., u kojem je verzalom tiskan javni poziv na denuncijaciju: »Prijavljujte narodnoj vlasti švercere i tajne prekupe, te narodne neprijatelje, koji su glavni uzročnici povisivanja cijena!« U oglasnom se dijelu pojavila i informacija da je sve veći broj

privnice«. Nemeč je, inače, krajem ljeta 1946. uhićen na mađarskom teritoriju, iste godine suđen i početkom 1947. javno obješen na zgarištu logora Danaca.

⁶⁵ Isto, br. 11, str. 3, 1. prosinca 1945., »Ograničen je putnički željeznički saobraćaj«.

⁶⁶ Isto, br. 18, str. 1-2, 19. siječnja 1945., »Sakupljaju potpise...«. Vutuc je u historiografskoj literaturi, inače, poznat kao visoki ustaški dužnosnik kojeg su 1942. zarobili partizani, ali je ubrzo bio zamijenjen za Andriju Hebranga, koji je nakon toga postao politički sekretar CK KPH.

⁶⁷ Tipičan je slučaj bio Rudolfa Šijaka iz Grbaševca, koji je kao HSS-ovac pristupio partizanskom pokretu da bi nakon rata bio osuđen na zatvorsku kaznu zbog suprotstavljanja prisilnom otkupu, a uhićena je bila i njegova majka Julija Šijak. Iskaz o tome autoru je 5. ožujka 1995. dala Rudolfova sestra Ljubica Hadun.

građana koji prijavljuju gubljenje ili krađu potrošačkih knjižica, što je očito protumačeno kao svjesno izazivanje još većeg tržišnog kaosa i pokušaj da pojedinci kupe više robe od dozvoljenih količina, pa je napomenuto kako se »duplikati neće izdavati«, što je značilo da do daljnjega nemaju mogućnost legalne nabave svakovrsnih namirnica.⁶⁸

Dodatni je problem bio u tome što najave dopreme u trgovine pojedinih proizvoda često nisu realizirane u planiranim rokovima, tako da su se u listu pojavljivale informacije o potrebi dodatnog »strpljenja«, posebno kad je riječ bila o već spominjanoj kavi, ali i za prehranu puno važnijem mesu, riži i šećeru. Štoviše, krajem prosinca su saznali da će i navedene količine po osobi biti osjetno smanjene pa će se šećer prodavati »za teške radnike 50 dkg, ostale radnike 35 dkg, za djecu do 2 godine 50 dkg, za djecu do 7 godina 35 dkg, za trudne žene od 6 mj. 50 dkg, a za ostalo građanstvo 15 dkg po osobi«.⁶⁹ Komentirajući situaciju iz najšireg državnog ugla, list je, uz napomenu da se »ne može ništa promijeniti«, svojim ciničnim zaključkom zacijelo i dodatno iznervirao građane: »Slobodna se trgovina ne može dozvoliti, jer bi onda Podravina imala svega, dok bi drugi krajevi naše domovine bili goli i bos i umirali bi od gladi.«

Prema očekivanju, za nepovoljnu opskrbnu situaciju u Koprivnici najviše je optužbi otišlo na račun švercera, uz napomenu kako će se prema njima postaviti još oštrije. Nova je parola bila da je krajnje vrijeme da »očistimo našu zemlju od nasljeđa fašizma, raznih švercera i špekulanata«.⁷⁰ Slične su teze korištene i tjedan dana kasnije u komentaru indikativnog naslova: »Da li se seljaku isplati trgovina u švercu«. I ovdje je od građana zatraženo da aktivno sudjeluju u identificiranju i prokazivanju švercera: »Dignimo se svi i pazimo. Tkogod šverca prijavimo ga i narodna vlast će postupiti.« Kako su nadležne službe počele kažnjavati i građane koji su prodavali vlastitu rabljenu robu, u gradskim se kuloarima iskazivalo sve više nezadovoljstva. Kažnjeni su građani tvrdili da »nisu šverceri«, ali je stav vlasti bio da su »svakako nabijači cijena, a to se ne može i ne smije dozvoliti«.⁷¹ U cilju javnog sramoćenja počelo je i objavljivanje imena kažnjenih švercera.⁷²

Ista je situacija bila i u pogledu mogućnosti nabave tkanina i odjeće, tako da su se i tu stvarali veliki redovi, a neki su ljutiti građani slali i pisma listu u kojima su trgovce optuživali da su skrivali robu za svoju rodbinu i prijatelje. Takvima su označeni dućani »Banekovića i Hrubeca«, zbog čega je građanin s inicijalima »I.B.« napomenuo kako je njegov sin »invalid Jug. armije« ostao »bez hlača«. Isti je građanin upozorio i da onog dana kada je došla roba zbog ogromne gužve nije ni mogao »doći na red«.⁷³ Pismo čitatelja motiviralo je vlasti da naprave premetačinu stana Anastazije Hrubec, vlasnice trgovine tekstilom, kojom prilikom je pronađena »raznovrsna tekstilna neprijavljena roba«, a ustanovljeno je i da je po pretjeranoj cijeni prodala i »jedne pamučne ženske čarape«, jedan šal i jedan prosti rubac za glavu« te »jedan komad toaletnog sapuna« pa je protiv nje pokrenut kazneni postupak. Pritom je i ponovljeno da kazne za šverc mogu biti i »odašiljanja u logor na prisilan rad u trajanju od nekoliko godina«.⁷⁴

Zanimljiv je, naposljetku, bio i oglas obrtnika Slavka Zemljara, koji je u toj sveopćoj nestašici robe građane upozoravao: »Ne bacajte stare šešire! Ako ih donesete u poznatu stručnu radionu, izgledat će Vam kao novi«.⁷⁵

Ivan Paprika bio je predsjednik gradskog Narodnog odbora, koji je bio izdavač *Podravske novine*. Na taj je način od samog početka bio i njihov odgovorni urednik, ali je to u impresumu lista obznanjeno tek u broju 10. U tadašnjoj je novinskoj praksi, gdje se u tiskovinama u pravilu nisu navodili članovi

⁶⁸ *Podravske novine*, br. 10, str. 3., »Čuvajte potrošačke knjižice!«

⁶⁹ Isto, br. 14, str. 3, 23. prosinca 1945., »Šećer«.

⁷⁰ Isto, br. 11, str. 2, 1. prosinca 1945., »Naši gospodarski problemi«.

⁷¹ Isto, br. 13, str. 2, 15. prosinca 1945., »Kažu da nisu šverceri«.

⁷² Isto, br. 11 i 13., str. 4, 1. prosinca 1945. i 15. prosinca 1945., »Kažnjeni po zakonu o suzbijanju nedopuštene špekulacije i privredne sabotaze« i »Kažnjeni špekulanti i nabijači cijena«.

⁷³ Isto, br. 13, str. 3, »Dosta je – nema više!«

⁷⁴ Isto, br. 15, str. 4, 29. prosinca 1945., stupac vijesti.

⁷⁵ Isto.

uredništva, odgovorni urednik zapravo imao i djelokrug glavnog urednika, iako su sve ključne odluke o sadržaju i intonaciji tekstova donosili lokalni čelnici Partije i HRSS-a.

Viša su politička tijela, međutim, bila sve nezadovoljnija Paprikinim načinom vođenja koprivničkog Narodnog odbora, a razlog je ponajviše bio »pasivni stav« toga tijela prema prisilnom otkupu i švercu, jer je procijenjeno da situacija na terenu nije bila pod potpunom kontrolom. Paprika je bio svjestan da je na udaru pa je stalno potencirao, dijelom i osobno pisao, komentare vezane uz obračun sa »švercerima« i svakovrsnim »saboterima«. Između ostalog, u jednom od rijetkih tekstova koje je potpisao obrušio se na »anonimnog kritičara« koji je slao pisma na političke adrese i u *Podravske novine* kako bi se požalio na odluku da se građanima plijene polovne stvari koje su zbog neimaštine prodavali na gradskome trgu. Odgovoreni mu je urednik očitao pravu bukvicu, jer je želja vlasti bila da borba protiv šverca bude masovna i javna: »Da li si vlasti pomogao u suzbijanju šverca? Nisi! Ni ti ni mnogi drugi. Pomozi ti i svi drugi pa će nam svima biti bolje. Ugledajte se u Slovence, Makedonce i Crnogorce, oni su šverc uništili. Ako čitav narod upre u tom poslu i mi ćemo ga uništiti.«

Takvo učestalo medijsko dijeljenje lekcija Koprivničancima nije ga spasilo političke smjene. Paprika je, kao dokaz prihvatanja partijske samokritike, morao objaviti priopćenje Okružnog Narodnog odbora u Bjelovaru, u kojem je obrazložena smjena njega i tajnika gradskog No-a Tome Bešenića, datirana 6. siječnja 1945. godine: »Postupak se vodi radi toga, jer su oni u dane izbora za konstituantu premalo energično istupali protiv slobodne prodaje kukuruza na sajmu te su time oštećeni interesi naroda pasivnih krajeva... Ukoliko će drugovi Paprika Ivan i Bešenić Tomo snositi kakovu odgovornost, bit će to na krivnju onih, koji gledajući na to što narod u pasivnim krajevima glada, radije prodaju kukuruz i druge živežne namirnice po švercerskim cijenama nego da je prodaju po maksimaliziranoj cijeni Državi i time spase svoju gladnu braću.« Priopćenje su potpisali njihovi nasljednici na tim dužnostima, predsjednik Blaž Gregurek i tajnik Valent Ambrošić.⁷⁶ Moglo se i pretpostaviti da Paprika u svojim sjećanjima u *Glasi Podravine* na *Podravske novine* uopće nije spominjao tu kadrovska aferu, možda i zbog činjenice da je, zacijelo također po partijskoj direktivi, ipak ostao na dužnosti odgovornog urednika lista do kraja njegovog izlaženja. Doduše, bilo je to vrlo kratko razdoblje pa je zato realna i pretpostavka da je u lokalnom političkom vodstvu već bilo poznato da je list pred ukidanjem.

Posljednja su tri broja također koncipirana kao obračuni s političkim neistomišljenicima, jer je Paprika svojim partijskim kolegama morao dokazivati da nije i ideološki »zaglibio«. Glavna je tema sredinom siječnja 1946. bila rasprava o nacrtu Ustava, gdje je od ustavnih rješenja više prostora posvećeno upozoravanju na one koji potkopavaju sustav, a i pripremama za ranije odgođene izbore za gradsku, kotarsku i okružnu narodnu skupštinu. Dva su komentara opet bila usmjerena protiv švercera i špekulanata, a jedina je novost bio pokušaj objašnjenja razloga opetovanog popisivanja viškova hrane pa je pridodan i popis pomoći koji je koprivnički kotar poslao postradalom stanovništvu diljem zemlje, kao i obiteljima žrtava fašističkog terora i obiteljima boraca Jugoslavenske armije.⁷⁷ S vidnim je zadovoljstvom, ne bi li podigli moral simpatizerima Narodne fronte, priopćeno da je uhićeno i četvero švercera šibicima iz Prekodravlja, koje su željeli prodati u susjednu Mađarsku, i da im je oduzeto »1500 škatulja«.⁷⁸ Istu je svrhu tjedan kasnije imala i informacija da su dolijali i šverceri konca iz trgovine Vršić na Varaždinskoj cesti, u što je bio upetljan i carinik sa Sušaka. Zaplijenjeno je svih prošvercanih »193 špula konca«.⁷⁹

Jedna je sitna vijest toga tjedna nagovijestila da se izlaženje lista primiče svome kraju: »Premda se tiraža našeg lista povećava i materijala odnosno dopisa (je) sve više, ne možemo list povećati zbog nestašice papira. Molimo dopisnike da to uvažavaju i da budu što kraći a napose molimo nadležna da nam

⁷⁶ Isto, br. 17, str. 3, 12. siječnja 1945., »Promjena u grad. NO-u u Koprivnici«. U sačuvanoj arhivskoj građi, a i u preostalim brojevima lista, nema podataka jesu li Paprika i Bešenić uz smjenu dobili i partijske kazne.

⁷⁷ Isto, br. 18, str. 1-3, 19. siječnja 1946., »Narodna vlast prema nacrtu Ustava«, »Zašto se opet popisuju viškovi hrane«, »Šverceri špekulanti i nabijači cijena«, »Pomoć postradalom pučanstvu koprivničkog kotara«.

⁷⁸ Isto, str. 3, »Uhićeni šverceri šibicima«.

⁷⁹ Isto, br. 19, str. 4, 27. siječnja 1945., »Šverc koncem«.

šalju samo kratke, najnužnije oglase, odnosno obavještenja najnužnijeg sadržaja.«⁸⁰ Dakako, »sve viša« naklada lista nije navedena.

Broj 20 bio je i posljednji koji je tiskan. Na posredni je način to potvrdio i njegov sadržaj. Objavljen je da je usvojen Ustav, a održani su i lokalni izbori. U listu su objavljeni detaljni rezultati lokalnih izbora, a zbog zatvorenih lista najzanimljiviji su bili brojevi osvojenih glasova za gradsku Narodnu skupštinu. Tu je Paprika dobio određenu satisfakciju nakon spomenute smjene s dužnosti, jer je bio među onima koji su dobili veći broj glasova. Predočeni su i članovi Okružne Narodne skupštine, ali uz njihova imena nije bio broj osvojenih glasova, što je u nedemokratskim medijima pouzdani znak da visoko rangirani političari nisu dobili plebiscitarno povjerenje.

Partijski je sukob s Katoličkom crkvom u međuvremenu dodatno eskalirao. Lako je to bilo vidljivo u novom napadu *Podravske novine* na nadbiskupa Stepinca zbog skrivanja na Kaptolu ustaških dragocjenosti. S posebnim je zadovoljstvom objavljen i »slučaj fra Filipa Kanaeta«, jer je tom svećeniku zbog šverca zaplijenjeno »99 kg mesa i 145 kg slanine te razne kobasice i drugi nusproizvodi od 2 svinje«, što je popraćeno prisjećanjem na crkvene pouke o sedam smrtnih grijeha. Čitatelji naviknutim na progone švercera najduhovitiji je, ipak, trebao biti izvještaj o švercericama iz Sigeca »koje su pod suknjom u gaćama pokušale prenesti odnosno prošvercati u Zagreb svaka po 4 kg masti i 5 kg svinjetine«. Iz oglasa saznajemo da se još uvijek prodavao onaj početkom prosinca oglašeni zimski crni kaput za jačeg gospodina.⁸¹

Broj 21 nije objavljen. Prema naknadnom iskazu Ivana Paprike razlog je bila nestašica papira. Isto je razlog neizlaženja na kompletu *Podravske novine* iz Gradskog muzeja zapisao i njihov pasionirani sakupljač Leander Brozović. Nema nikakve sumnje da je kronična nestašica novinskog papira bila važan razlog za prestanak tiskanja lista, jer su se s problemom nabavke papira, koji je bio uvozna roba, suočavale sve tadašnje tiskovine, uključujući i zagrebački dnevnik *Vjesnik*. U prevelikoj mjeri upada, međutim, u oči činjenica da je list nestao u trenutku kad je odradio svoju temeljnu misiju: političko usmjeravanje građana na parlamentarnim i lokalnim izborima. Smjena odgovornog urednika Paprike s dužnosti predsjednik gradskog Narodnog odbora govorila je o neslaganju oko političkog djelovanja u lokalnim vodstvu, a alternativnog rješenja za vođenje lista nije bilo. Zato je i najbolje bilo da se list u tišini ugasi.

Odlaskom Paprike, a s njim i iskusnog novinara Dušana Ožegovića, pokazalo se da u Koprivnici više nema osobe koja bi u narednom razdoblju, ako bi i apriorno prihvatila rigidnu partijsku liniju, bila sposobna pokrenuti medijski projekt sličan *Podravske novine*. Potvrdio se to dvije i pol godine kasnije tiskanjem *Glasa fronte*, glasila Narodne fronte za kotar Koprivnicu, koji je također bio tempiran da izađe uoči izbora za organe Narodne fronte. Urednik mu je bio politički aktivist Ljudevit Kovačić, a jedini se broj pojavio 29. listopada 1948. godine. Možda bi pogrešno bilo to i nazvati listom, jer je riječ bila o sterilnom političkom biltenu na četiri stranice, kojem novinski prijelom nije mogao podići pamphletsku razinu. U glasilu nije bilo niti jednog teksta koji bi mogao pročitati netko željan gradskih informacija, a o njegovoj je razini dovoljno govorio podatak da mu je četiri mjeseca nakon Rezolucije Informbiroa i Titova sukoba sa Staljinom glavna parola bila »Živio nerazorivi demokratski antiimperialistički blok na čelu sa Sovjetskim Savezom!«, a prijeteća poruka gradskom biračkom tijelu da »ni jedan pošteni trudbenik u našoj zemlji ne smije ostati izvan Narodne fronte!«

Tek 1950. kreće *Glas Podravine*, koji je također isprva bio pod izravnim političkim diktatom, ali je vremenom i dolaskom nove novinarske generacije ipak izrastao u gradski i kotarski, kasnije općinski i županijski, informativni tjednik.

⁸⁰ Isto, str. 3, »Iz uredništva«.

⁸¹ Isto, br. 20, str. 1-3, 2. veljače 1946., »Proglašen Ustav FNR Jugoslavije«, »I na ovim izborima narod je dokazao da je svjestan onoga što hoće«, »Još jedan dokaz«, »Slučaj fra Filipa Kanaeta«, »Svinjetina pod suknjom«.

4. ZAKLJUČAK

Kad se s velikim vremenskim odmakom analizira neka tiskovina, i to ona koja je izlazila u nedemokratskom sustavu, javnost obično zaboravlja da se ne mogu koristiti kriteriji tipični za listove kojima smo suvremenici. Bila bi to tipična historicistička zabluda. Ako se zna da je određeni list tiskan u ideološki najrigidnijem i najrepresivnijem razdoblju nekog totalitarnog režima, a i da mu je ta ista vlast bila i nakladnik i kadrovska osnova, onda se od takve tiskovine ništa vrijedno nije ni moglo očekivati. Poznato je da se u totalitarizmu ni o jednoj temi ne raspravlja, niti se o njoj činjenično informira, već se građanstvu nameću stavovi, obično u prijetećem tonu, o svakoj iole relevantnijoj političkoj i društvenoj temi. U takvom je glasilo jednako važno ono što u njemu piše, ali i ono čega tu nema. Rezultat je takvog poimanja politike da možete biti samo tihi i poslušni sljedbenik režima, ili njegov neprijatelj. Sredine ne može biti.

U takvoj su se političkoj psihozi u rujnu 1945., samo nekoliko mjeseci nakon okončanja Drugog svjetskog rata, u Koprivnici pojavile *Podravske novine*. Predstavljene su kao nastavak istoimenog međuratnog tjednika, kojeg su ustaše ukinule odmah nakon osnivanja NDH. Inicijatori i voditelji tog polugodišnjeg projekta bilo je troje suradnika međuratnog tjednika: tiskar i nakladnik Valko Loborec, novinar i kratkotrajni glavni urednik Dušan Ožegović te suradnik Ivan Paprika. Sva trojica su u međuvremenu stekla status učesnika ili suradnika partizanskog pokreta, a prva su dvojica bili i članovi KPH. Bio je to i preduvjet kako bi uopće i došli u poziciju da im iz viših partijskih foruma dozvole pokretanje glasila čiji je izdavač bio Gradski odbor Jedinствene narodnooslobodilačke fronte Koprivnica, kojem je Paprika bio i predsjednik.

Nesporno je da primarni cilj projekta bilo »prepariranje« građana za predstojeće parlamentarne i lokalne izbore. U njima su novi vlastodršci trebali dobiti gotovo bezrezervni legitimitet za ukidanje monarhije i proglašenje federalne republike, u kojoj bi pod krinkom Narodne fronte, a u Hrvatskoj i uz izravnu pomoć frakcijskog HRSS-a predvođenog podravskim političarem Franjom Gažijem, svu vlast dobili komunisti, koje je u javnosti simbolizirao isključivo maršal Tito. *Podravske novine* su odradile taj zadatak, iako političko vodstvo nije bilo zadovoljno izbornim brojkama, što je bio i uvod u gašenje lista. Često isticana nestašica novinskog papira ionako je bila dugogodišnja realnost komunističke Jugoslavije, samim tim i alibi za ukidanje raznih tiskovina.

Iako u listu, uz dijeljenje ideoloških lekcija i prepoznavanje svakovrsnih »neprijatelja«, dominiraju teme vezanu uz suzbijanje šverca i slamanje otpora prisilnom otkupu poljoprivrednih proizvoda, temeljna je vrijednost *Podravske novine* bila u tome što se iz njih iščitava sva tegobnost življenja u poslijeratnom gradu. U listu su se pojavljivale mnoge naizgled sitne vijesti i izvještaji o problemima koji su svakodnevno opterećivali običnog građanina, osiromašenog i nerijetko gladnog, bez mogućnosti da kupi osnovne odjevne predmete, čija su djeca u zimskim mjesecima išla u školu bez stakla na prozorima i peći za grijanje. Majstor u tom šturoj i naizgled neutralnom oslikavanju surove stvarnosti bio je iskusni Ožegović, koji je znao koristiti čak i izvještaje engleskih parlamentaraca da bi ukazao kako realno funkcionira politički sustav. I kad su u komentarima žestoko napadani pojedinci i institucije, ponajviše Katolička crkva, u argumentaciji se moglo pronaći prilično detalja koji su pozornijem čitatelju na posredan način razobličavali društvenu stvarnost.

List je, jednom riječju, zahvaljujući snalažljivom Ožegoviću i radoznom Papriki, koji je objavljivao i ono o čemu je bilo oportunije šutjeti, bio pouzdano ogledalo grada u kojem je vođena svakodnevna borba za golo preživljavanje. Bili su posljednji trzaji mahom prilično zanimljivog i kvalitetnog međuratnog građanskog novinarstva. Ono je zbog svoje ljubopitljivosti i političke tolerantnosti moralo nestati, kako bi se otvorio prostor nečitljivom biltenskom novinarstvu poput *Glasa fronte* i početnih godišta *Glasa Podravine*.

SUMMARY

In Koprivnica, in September 1945, the publication of the interwar weekly *Podravske novine* was resumed. The publisher of the paper was the city's People's Front, and the project was led by the president of the city's People's Committee Ivan Paprika and printer Valko Loborec, members of the KPH, while the majority of texts were written by the only Koprivnica professional journalist Dušan Ožegović. They also played an important role in the pre-war *Podravske novine*, so they provided the authorities with a guarantee that the paper would satisfy the readership, but also that it would faithfully follow the line of the Party and its political partner HRSS. The main task of the list was the political preparation of the citizens for the upcoming parliamentary and local elections, but also the proclamation, if necessary, denunciation, of smugglers, speculators and other real and potential »enemies of the people«. Despite its high ideology on the rigid party line, the paper is, thanks to Ožegović's craftsmanship, related to the standards of citizen journalism, and an extremely valuable source of information on the difficult life in post-war Koprivnica, when basic foodstuffs, clothing and firewood were lacking. Despite a landslide victory in the election, the authorities were dissatisfied with the percentage of votes won, which was the prelude to the abolition of the paper in February 1946, citing a shortage of newsprint.